

Sanna Kemi

Zombie ilmiönä

Teeman historia, variaatio ja käyttö

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi (AMK)

Viestintä

Opinnäytetyö

29.5.2013

Tekijä(t) Otsikko	Sanna Kemi Zombie ilmiönä – Teeman historia, variaatio ja käyttö
Sivumäärä Aika	50 sivua + 17 liitettä 29.5.2013
Tutkinto	Medianomi (AMK)
Koulutusohjelma	Viestinnän koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Graafinen suunnittelu
Ohjaaja(t)	Lehtori Arja Vuorio Päätoiminen tuntiopettaja Pekka Krankka
<p>Opinnäytetyö käy läpi zombie tematiikan historiaa, sen aikana tapahtunutta muutosta sekä aiheen nousua nykyaikaiseksi populaarikulttuurin ilmiöksi. Lisäksi käydään läpi aiheen olemusta, suosion syitä sekä mahdollisuuksia graafisen suunnittelijan näkökulmasta. Tavoitteena oli tutustua teemaan ja sen lähtökohtiin entistä syvällisemmin, pohtia suosion syitä sekä löytää uudenlaisia ideoita teeman visuaalisen ilmaisuun.</p> <p>Käytännön osuutena suunniteltiin zombie-teemaa käsittelevän informatiivisen seinäkalenterin kuvitusaiheet sekä niitä tukeva ulkoasu käyttäen hyväksi tutkimuksesta saatua informaatiota. Erityisesti teeman historiassa tapahtuneet käännekohtat ja aiheen laaja variaatio toimivat inspiraationa kalenterin toteutukselle. Kuvitusta pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman pitkälle.</p> <p>Tutkimuksen aikana selvisi aiheen olevan kulttuurihistoriallisesti suhteellisen uusi. Sen historian aikana tapahtuneet muodonmuutokset ovat silti tuottaneet laajaa variaatiota. Teeman huomattiin myös toimivan monipuolisena metaforana. Ilmeni myös, että aiheen suosio on sidoksissa vallalla oleviin huolenaiheisiin, yhteiskunnallisiin ongelmakohtiin sekä ekonomiseen tilanteeseen. Suunnittelijan ja kuvittajan näkökulmasta aiheen huomattiin sisältävän huomattavaa potentiaalia.</p>	
Avainsanat	zombie, kulttuurihistoria, populaarikulttuuri, kuvitus

Author(s) Title Number of Pages Date	Sanna Kemi Zombie as cultural phenomenon – History, variation and usage of the theme 50 pages + 17 appendices 29 May 2013
Degree	Bachelor's Degree
Degree Programme	Media
Specialisation option	Graphic Design
Instructor(s)	Arja Vuorio, Senior Lecturer Pekka Krankka, Lecturer
<p>The objective of the Thesis was to explore and explain the history and variety of the Zombie theme, defining it and featuring its rise to today's pop-cultural phenomenon. The essence of the subject was identified and debated, as well as the reasons for popularity and opportunities in creative industries. Another aim was to discover new approaches from a visual point of view by using the information explored.</p> <p>The exploration provided the Author with information that was used as subjects in order to create illustrations for an informative Zombie-themed wall calendar. For example, thematic historical turning points were found inspiring and useful. With this background research and analyzed material, the Author started the actual design process of an illustrated calendar.</p> <p>The research revealed multiple transformations during the subject's rather a brief history as well as the scale of variation that the theme includes. Sociological and economical conflicts and concerns were found to be closely linked with the subject's popularity. The theme holds extensive metaphorical value and contains multiple possibilities for today's Media.</p>	
Keywords	zombie, culture history, popular culture, illustration

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Mikä on zombie?	3
2.1	Yleismääritelmä	3
2.2	Zombie kansanperinteessä	6
2.2.1	Elävät kuolleet muualla maailmassa	7
2.2.2	Muut elävät kuolleet	8
2.3	Fiktiivisen zombien variaatiot	9
3	Zombien historiaa	12
3.1	Afrikasta Haitiin	12
3.2	Zombien saapuminen länsimaihin	14
3.3	Modernin zombien synty	17
3.4	Kasvukipujen vuodet	20
4	Zombie nyt	23
4.1	Vuosituhanen vaihde ja 2000-luku	23
4.2	Zombie-aiheisia tapahtumia	27
4.3	Mikä zombeissa kiehtoo?	29
4.4	Zombiet, minä ja alan mahdollisuudet	34
5	Kalenteri	38
5.1	Kalenteri-idean muotoutuminen	38
5.2	Kuva-aiheet	41
5.2	Kalenteri ja kooston aloitus	44
6	Yhteenveto	46
	Lähteet	48
	Liitteet	

1 Johdanto

Vuosituhanne vaihteen jälkeen, viimeisen vuosikymmenen aikana olen usein törmännyt seuraavaan ilmiöön: Zombeja. Niitä näkyy katukuvassa, televisiossa, kirjoissa, sarjakuvissa ja peleissä. Vaatekaupoissa näkyy erilaisia zombie-aiheisia asusteita. Keikoilla lavalla pyörii zombeiksi pukeutuneita tanssityttöjä. Zombie Walk tapahtumaa järjestetään vuosittain.

Niitä on joka puolella. Ihmiset tuntuvat olevan aivan hulluina näihin tunteettomiin, massoina laahustaviin eläviin kuolleisiin. Aikaisemmin suuresta suosiota hetken aikaa nauttinut vampyyri, zombieta huomattavasti pidemmän historian omaava fiktiivinen hirviö, oli kaikessa tummanpuhuvuudessaan ja mystiikassaan hyvin romanttinen. Zombie ei ole tätä lainkaan. Se ei ole synkkä ja yksinäinen, vuosisatoja elänyt syvällinen ja traaginen olento. Zombie on likainen, primitiivisen väkivaltainen ja tunteettoman armoston, ja sen aloittaessa periksi antamattoman hoiperruksensa itsekin zombeiksi muuttuvien uhrien lukumäärä kasvaa pelottavan nopeasti. Lauma liittää joukkoonsa uhrin toisensa jälkeen, äidit, lapset, rakastetut. Ja silti me rakastamme sitä.

Seuraan itsekin suurella mielenkiinnolla televisiosta parhaillaan kolmatta tuotantokautaan pyörivää, suosittua sarjaa The Walking Dead. Sarjan tv-tuotannon inspiroinut saman niminen sarjakuva menee kirjakaupoissa kuumille kiville. Lisäksi sarjan inspiroimana syntyneen 5-osaisen pelisarjan ensimmäiset osat saavat jo ennen virallista julkaisuaan mitä huikkeimpia arvosteluja.

Myös Zombie Walk – nimistä massatapahtumaa järjestetään vuosittain useita ympäri maailmaa. Niitä varten massoittain ihmisiä pukeutuu joskus suurtakin vaivaa nähden zombeiksi ja kerääntyy ennalta määrättyyn paikkaan, josta koko lauma lähtee laahustamaan zombiemaisten hitaasti ympäri katuja. Myös. Helsingin Zombie Walk on vuosi vuodelta suurempi ja näyttävämpi.

Zombie-aiheisia elokuvia selatessaan löytyy lukematon määrä yli 80 vuotta vanhoista klassikoista uusimpiin kassamagneetteihin. Kirjakaupoissa näkee kasoittain erilaisia sarjakuvia ja kirjoja sekä fiktiivisistä romaaneista aina kieli poskella kirjoitettuihin 'kuinka selviydyt zombie-maailmanlopusta' -tyylisiin teoksiin. Pelihyllyt pursuavat zombeja. Musiikkivideoissa, erilaisissa esityksissä, artistien musiikkivideoissa sekä levynkansis-

sa näkee zombeja. Vaatekauppojen valikoimassa näkyy zombeja. Zombeja, zombeja ja lisää zombeja.

Aihe on ollut jo hyvän aikaa suuressa suosiossa, eikä loppua näy vielääkään. Mistä nämä olennot ovat peräisin? Onko niillä historiaa? Mistä ne oikein ovat päätyneet populaarikulttuuriin ja nyt myös sen uusimmaksi lempilapseksi?

Osoittautui, että zombie on sekä länsimaisittain että kulttuurihistoriallisesti suhteellisen tuore ilmiö. Sen kehitys ja variaatio lyhyen historiansa aikana on kuitenkin yllättävän laaja. Zombie-parka on muutaman vuosikymmenen sisällä joutunut sellaiseen pyörytykseen, että koko sen olemus luonteenpiirteistä ulkomuotoon on kokenut useita muodonmuutoksia matkan varrella. Silti se hakee vieläkin lopullista paikkaansa. Eikä loppua hullunmyllylle näy vielääkään.

2 Mikä on zombie?

Elävät kuolleet. Mätänevät, kalmankatkuiset, veren tahrinat kehot vaeltamassa päämäärättömästi ympäriinsä. Ammottavia haavoja, katkenneita raajoja. Kuivunutta verta ja esiin revenneitä sisuskaluja. Likaiset ja repaleiset vaatteiden jäänteet. Tuijottavat, kylmät, verestävät ja mitään sanomattomat silmät. Ne laahustavat laumoissa ympäriinsä. Hitaasti, toisistaan piittaamatta. Yhtäkkiä, jonkin äänen kuullessaan ne havahtuvat horroksenomaisesta vaelluksestaan. Ja tulevat kohti. Hoiperrellen, mutta päättäväisesti. Eivätkä ne pysähdy.

Kuulostaako tutulta? Kaikki varmasti arvaavat mistä on kyse. Zombiet. Me kaikki olemme nähneet niitä. Oli se sitten elokuvissa, kotona tv:n ääressä tai ehkä jopa kadulla keskellä kirkasta päivää. Käsitteenä zombie tuskin on kenellekään täysin tuntematon.

Tutkiessani tätä viimeisen vuosikymmenen aikana varsinaiseen suursuosioon noussutta ilmiötä minut yllätti eniten ehkä se, kuinka laaja variaatio erilaisia versioita zombiasta oikein löytyy. Nykyinen yleiskäsitys zombiasta on esimerkiksi täysin erilainen kuin mitä se oli vielä useampi vuosikymmen sitten. Populaarikulttuurissa esiintyvistä zombiasta on jo pelkästään suhteellisen lyhyen kulttuurituotannollisen historiansa ajalta runsaasti erilaisia versioita. Puhumattakaan sen alkuperästä ja esiintymisestä eri puolilla maailmaa.

2.1 Yleismääritelmä

Suomen kieleen sana zombie on vakiintunut englanninkielestä lainasanana. Se on todennäköisesti siirtynyt meille amerikkalaisten elokuvien ja muun kulttuurituotannon mukana sen tullessa meidän ja muun Euroopan ulottuville. Synonyymiä elävä kuollut (engl. living dead) on tietysti myös mahdollista käyttää. Termi tuo kuitenkin uusia ongelmia itse sanan zombie määrittelyyn, sillä yleiskäsityksestä huolimatta zombie ei nykyään enää aina ole kuollut laisinkaan, vaan ainoastaan viruksen tai muun taudin saastuttama uhri.

Arvostetussa englanninkielen sanakirjassa The Oxford English Dictionaryssä mainitaan, että sana zombie esiintyi englannin kielessä ensimmäisen kerran 1810-luvun tienoilla. Tuolloin historioitsija Robert Southley mainitsi termin kirjassaan History of Brazil. Kyseissä kirjassa *Zombi* mainittiin tosin Länsi-Afrikkalaisena jumalolentona. (Radford 2012.) Zombi todella onkin myös toinen nimitys Afrikan alkuperäisuskonnossa esiintyvälle käärmejumalalle (Beyer 2013, 2).

Sana on siis todennäköisesti afrikkalainen alkuperä, sillä edellä mainitun käärmejumaluuden lisäksi afrikkalaisissa kielissä vastaavanlainen sana esiintyy useaan otteeseen. Esimerkiksi Kongon, eli Kikongon kielessä esiintyy sana zumbi (suomeksi fetissi) sekä Angolassa puhutun Kimbundun kielessä sana nzambi (suomeksi jumala) (Harper 2012). Haitin kreolissa puolestaan löytyy sana zombi, tai oikeammin *zonbi*, tarkoittaen kuolleen sielua tai henkeä (Voodoo Zombies 2011). Lisäksi espanjan kielessä esiintyy sana sombra (suomeksi varjo tai aave) (Harper 2012).

Laajempaan käyttöön englanninkielessä termi lienee siirtyneen ensimmäisistä kirjoituista Haitin ja Karibian kansanuskomuksia käsittelevistä tarinoista. Sana esiintyiikin todennäköisesti kulttuurihistoriassa ensimmäistä kertaa William Seabrookin 1920-luvun lopulla ilmestyneessä romaanissa The Magic Island (Voodoo Zombies 2011).

Vaikka esimerkiksi edellä jo mainittu The Oxford English Dictionary sisältää lukemattomia tarkkoja määritelmiä erilaisille oudoille ja epätavallisille hirviöille, se ei kuitenkaan sisällä minkäänlaista ajanmukaista, saati tarkkaa määritelmää niin kutsutulle modernille zombielle. Moderni zombie on käsitteenä se hidas, verenhimoinen ja laumoissa liikkuva olento, se ns. perinteinen zombie, minkälaisena me olemme elokuvissa ja televisiossa tottuneet näkemään. (Mogk 2011, 5.) Sen sijaan kyseisen sanakirjan määritelmä keskittyy pitkälti Haitin kansanperinteessä esiintyvään ja sen määrittelemään versioon zombiasta. Kyseinen versio kuitenkin eroaa huomattavasti modernista sisarestaan.

Miten siis määritellä ilmiö, olento, joka on meille tuttu näky niin elokuvista, kirjoista, peleistä kuin sarjoistakin, mutta jota ei terminä ole näennäisesti edes olemassa? Zombien olemus, käyttäytyminen ja ulkonäkö tuntuu olevan meille itsestään selvyys.

Matt Mogk, kirjan Everything You Ever Wanted to Know About Zombies kirjoittaja ja yksi Zombie Research Society:n perustajajäsenistä tiivistääkin jo aivan kirjansa alkumetreillä, että käytyään läpi monenlaiset tutkimukset nykykyisenlaisen zombien evoluu-

tiosta ja kehityksestä länsimaaisessa kulttuurissa, erilaiset haastattelut niin zombie-faneilta kuin muilta alan tutkijoiltakin ovat auttaneet luomaan jonkinlaisen määritelmän modernille zombielle. Tämä tiivistyy parhaiten seuraavaan lauseeseen:

The modern zombie is relentlessly aggressive, reanimated human corpse driven by a biological infection (Mogk 2011, 6).

Suomeksi siis: Moderni zombie on säälimättömän aggressiivinen, reanimoitu ihmisruumis jota riivaa biologisesta syystä johtuva infektio.

Kun kyseisen määritelmän pilkkoo pienempiin osiin, voi modernin zombien ominaisuuksia tarkastella seuraavasti: Modernissa zombiessa kiteytyy kolme peruselementtiä: ensinnäkin se on reanimoitu, jo kertaalleen kuollut ihmisruumis. Toiseksi se on säälimättömän ja periksi antamattoman aggressiivinen. Kolmanneksi, se on biologisista syistä (joko taudista tai esimerkiksi säteilystä) johtuen infektoitunut, ja tämä infektio on hyvin tarttuva. (Mogk 2011.)

Zombie, johon me olemme tottuneet, koostuu siis mädäntyvästä, hajoavasta ulkokuoresta joka oli joskus ihminen. Se on siis, kuten mekin, luuta, nahkaa, verta ja kudosta. Lisäksi se on hyvin, *hyvin* aggressiivinen. Zombien kanssa ei voi neuvotella. Niitä ei voi káskeä, eivätkä ne kuuntele saati mieti tekemisiään. Ne eivät pysähdy käskystä, eivätkä ne antaudu.

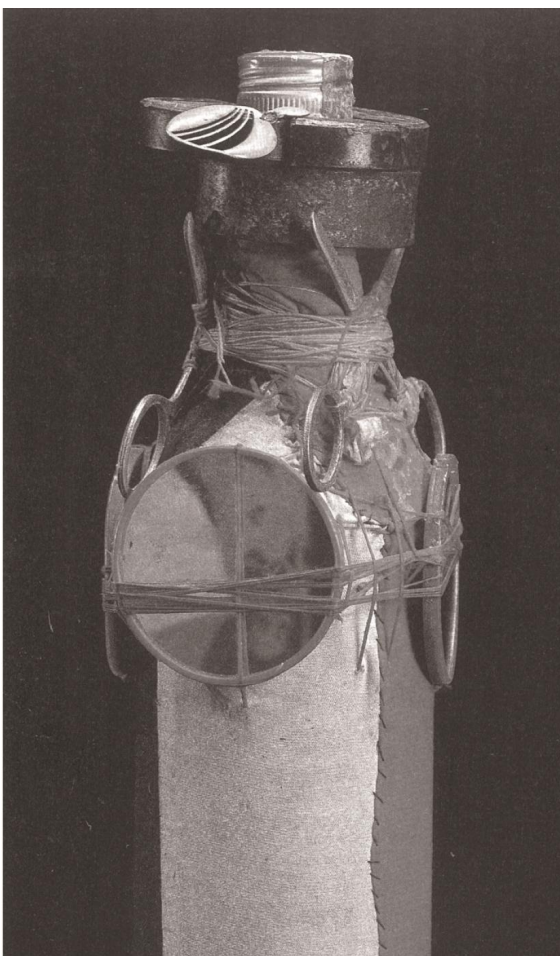
Lähtökohdiltaan moderni zombie on siis täysin biologinen. Sitä ei ole luotu taikuudella tai yliluonnollisin keinoin (Mogk 2011). Syynä infekioon on saattanut olla virus tai jokin muu tauti, tai esimerkiksi vaikkapa säteily. Kyseessä on lähes aina epidemia, jonka leviäminen tapahtuu joko pureman, veren tai muun eritteen, tuulen tai vaikkapa pohjaveden välityksellä. Vallitseva oletamus siis on, että kyseessä on jotain erittäin tarttuvaa, joka leviää uhrista toiseen. Nopeasti.

Tällainen moderni zombie on kuitenkin vain yksi osa siitä laajasta variaatiosta, minkälaisia zombiet voivat olla, tai minkälaisia ne ovat vuosien saatossa olleet. Zombeista on yllättävän laaja piirteiden variaatio niin kansanperinteissä, mytologioissa ja kansanuskomuksissa esiintyvistä versioista skaalaan erilaisia kulttuurituotannossa esiintyneitä versioita.

2.2 Zombie kansanperinteessä

Tematiikaltaan zombie on jäljitettävissä länsimaista kulttuurituotantoa paljon kauemmas. Sen alkuperäksi mainitaan usein Afrikka, Haiti ja Karibian ympäristö, näiden alueiden uskonnolliset perinteet ja traditiot, esimerkiksi juuri voodoo. Karibian ja Haitin kansanuskomusten zombie eroaa kuitenkin huomattavasti modernista versiostaan.

Haitin kansanperinteessä zombi on animoitu, nostattajansa vallassa oleva tahdoton ruumis, joka on nostettu kuolleista mystisin menetelmin, magiaa, loitsuja ja rohtoja käyttäen. Rituaalin suorittaja oli usein vahva voodoo-magian taitaja, manaaja (bokor, bòkò) tai voodoo-pappi. Tämän nostattama zombie oli tahdoton, täysin olemuksensa kadottanut ja mestarinsa hallinnan alainen. Uskomusten mukaan uhrin sielu (haitin kreolissa *Ti Bon Ange*, joka englanniksi tarkoittaa "little good angel") oli manaajan hallinnassa, irrallaan ruumiistaan, ja tahdotonta ruumista saattoi näin käyttää erilaisissa tehtävissä, esimerkiksi työvoimana. (Anitei 2007; McAlister 2012.)

Voodoo-perinteissä esiintyy usein myös zombien astraalimuoto (zombi astral), bokorin vangitsema sielu, jonka avulla tämä pystyi tehostamaan esimerkiksi omia voimiaan. Tällaista zombie–astraalia pidettiin yleensä vangittuna jonkinlaiseen pulloon, jonne se oli manattu erilaisin menetelmin ja rituaalein. Bokor pystyi tarvittaessa myös myymään esineen eteenpäin. Tällainen pullo tuotti omistajalleen esimerkiksi onnea, tai takasi parantavia vaikutuksia. (McAlister 2012, 464.)

Kuva 1. Haitilaisen voodoo-maagikon, bokorin kokoama pullo, joka sisältää kuolleen hengen, astraali zombien (McAlister 2012, 464)

Voodooon voimin nostatetut zombiet olivat siis täysin isäntänsä hallinnan alaisia, vailla omaa tahtoa ja mieltä, ja aggressiivisiakin vain käskystä. Ne olivat myös usein yksittäistapauksia, ja toisin kuin modernit zombiet, ne eivät himoinneet saati tarvinneet ihmislihaa. Ne eivät myöskään olleet minkäänlaisen taudin alaisia saati tartuttaneet zombie-epidemiaa eteenpäin, vaan ilmiöllä oli vahvasti uskomuksellinen ja maaginen pohja.

2.2.1 Elävät kuolleet muualla maailmassa

Myös muualla maailmassa esiintyy monenlaisia myyttejä epäkuolleista. Ehkä vanhimmat kirjalliset viittaukset lihaa syövästä kuolleista löytyvät Gilgamešista, maailman vanhimmasta säilyneestä kirjoitetusta eepoksesta. Myöskään Raamattua ei tarvitse selata kovinkaan pitkälle löytääkseen kuolleita palaamassa takaisin elävien kirjoihin. (Fredsti 2012.)

Myös Kiinan vanhoissa tarinoissa esiintyy eläviä kuolleita, jotka tunnetaan nimellä *jiang shi*. Voi olla, että idea jäykkäraajaisista, kalpean vihreän ihonvärin omaavista, hitaista epäkuolleista on tullut juuri tältä suunnalta. Uskomuksen mukaan jiang shi tappaa uhriinsa absorboidakseen tämän *qi:n*, elämänvoiman. (Estes 2012.)

Samantapainen skenaario kuvaillaan myös 700-luvun Skandinaavisissa myyteissä *draughista*. Pohjoismaalaisessa muinaismytologiassa draugh oli epäkuollut olento, joka tarinan mukaan nousi kuolleista vahtimaan aarretta tai aarteita, mitä kuolleen mukana oli saatettu haudata. Draughit olivat yliluonnollisen voimakkaita ja tappoivat usein uhriinsa ahmaisemalla nämä kokonaisina. (Estes 2012.)

Kolmas vastaava legenda löytyy 1100-luvulta, ja sen on kirjoittanut muistiin englantilainen pappi nimeltä William Newburgh. Tämä varoitti kirjoituksessaan *revenanteista*, ”ruumista jotka nousivat haudoistaan”. (Estes 2012.)

Myös saksalaisissa kansanuskomuksissa esiintyy olento, jota kutsutaan nimellä *Nachzehrer*. Tarinan mukaan tämä valtaa sellaisen ihmisen ruumiin, joka on kuollut äärimmäisissä olosuhteissa kuten itsemurhan, murhan tai väkivaltaisen onnettomuuden uhriina. Ne ilmeisesti söivät elävää lihaa, mutta eivät olleet nirsoja jo kuolleidenkaan suhteen. (Mogk 2011.)

Viimeiseksi voinee mainita kiinnostavan yksityiskohdan suomalaisesta muinaisuskonnosta. Suomen muinaisuskossa esiintyi erilaisille paikoille ominaista erilaista väkeä. Kirkoissa ja hautuumailla oleskeli niin kutsuttua *kirkonväkeä*, jonka yksi esiintymismuoto on näillä paikoilla oleskeleva tai sinne ilmestynvä joukko kuolleita, joskus tuttujakin vainajia. Ne on usein kuvattu homeenhajuisiksi ja joskus aggressiivisiksikin. Niitä pidettiin vaarallisina eikä niille saanut missään nimessä ojentaa kättään. Niitä saattoi päästä karkuun juoksemalla kynnetylle pellolle, tai jättämällä jonkin vaatteen niille revittäväksi. Kirkonväki saattoi myös liikkua teillä joukkoina ja niitä tavattiin usein tienristeyksissä. Kadotessaan ne jättivät jälkeensä vain kuolemankaltaisen hajun. (Harva 1942.)

2.2.2 Muut elävät kuolleet

Elävistä kuolleista puhuttaessa mainitaan usein myös Mary Shelley'n Frankenstein. Vaikka Frankensteinia ei zombieksi lasketakaan, vaikutti se luultavasti myös omalta osaltaan zombien olemukseen ja kehitykseen länsimaaisessa kulttuurituotannossa. Frankenstein ei elävien kuolleiden määritelmää pohdittaessa sellaiseksi oikeastaan soviakaan. Ensinnäkin se on, ei yhdestä, vaan useammasta eri uhreille kuuluneesta kehon osasta yhdistelty kokonaisuus. Lisäksi se on tasaisen sydämensykkeen omaava, hengittävä olento. Frankenstein oli myöskin suhteellisen säyseä, ajatteleva ja enimmäkseen ystävällinen olento. (Mogk 2011.)

Myös H.P. Lovecraft, joka tunnetaan ehkä paremmin muinaisten kauhujen, kuten Cthulhun ja Necronomiconin isänä, julkaisi 1920- ja 1930-luvulla muutamia novelleja joissa myös eläviä kuolleita esiintyi. Esimerkiksi novellit Cool Air, In the Vault ja The Outsider sisälsivät erilaisia versioita epäkuolleista. Ehkä lähimpänä nykyistä zombie-tematiikkaa päässyt Lovecraftin novelli on vuonna 1922 ilmestynyt Herbert West – Reanimator. (The UGO Team 2012.) Tarinassa hullu tiedemies yrittää herättää ihmisruumiita henkiin erilaisin vaihtelevin tuloksin. Huomattavaa novellissa lienee kuitenkin se, että siinä esiintyneet epäkuolleet olivat kontrolloimattomia, suurimmalta osin mykkiä, sekä primitiivisiä ja hyvin väkivaltaisia.

Vaikka Lovecraft ei epäkuolleistaan koskaan sanaa zombie käyttänytkään (The UGO Team 2012), on mielenkiintoista kuinka samankaltaisia nämä olivat olemukseltaan verrattaessa niin kutsuttuun moderniin zombieen. Lovecraft ja tämän tarinoiden epäkuolleet olivat siis tavallaan useamman vuosikymmenen edellä aikaansa muuhun populaarikulttuuriin nähden.

Myös vampyyrit mainitaan usein zombeista ja niiden historiasta puhuttaessa, olihan niillä toki oma osansa modernin zombien kehityksessä (tästä lisää myöhemmin sivulla 19, kappaleessa 2). Vampyyrit eivät ole zombeja pääosin siitä syystä että ne ovat, no, vampyyreita. Vampyyreilla on aivan oma erillinen tematiikkansa ja mytologiansa. Toki myös ne ovat epäkuolleita, ja lisäksi ne tarvitsevat eläviä ihmisiä syödäkseen. Kuitenkin, toisin kuin zombiet yleensä, ne ovat usein yliluonnollisen nopeita ja voimakkaita, ja ne usein pystyvät muuttamaan muotoaan erilaisiksi muiksi olennoiksi kuten lepakoiksi. Lisäksi vampyyrit eivät vanhene, ovat usein intellektuelleja, ja voivat elää ikuisesti. (Mogk 2011.)

Viimeiseksi ja ehkä vähäisimmäksi tästä muunlaisten epäkuolleiden joukosta voinee mainita muumion. Sekin toki on tavallaan haudasta noussut epäkuollut olento. Kuitenkin, aivan kuten vampyyreillakin, niillä on oma erillinen nimensä ja mytologiansa. (Mogk 2011.) Ne ovat usein osa muinaista kirousta tai manausta, usein miten Egyptiin liittyvää mytologiaa, uskomuksia ja perinnettä. Lisäksi muumioiden sisäelimet on perinteisessä muumioinnissa jo ennen hautausta kokonaan poistettu, joten oikeastaan muumio saattaisi olla jopa lähempänä kummitusta tai henkeä, kun niillä tuntuisi olevan vain ontto käärinliina ympärillään muotoa pitämässä (Mogk 2011).

2.3 Fiktiivisen zombien variaatiot

Fiktiivinen, pääasiallisesti länsimaisessa kulttuurituotannossa esiintyvä zombie on sekä periaatteeltaan kuin käytökseltään hyvin erilainen verrattaessa kansanperinteissä ja uskomuksissa esiintyvään versioonsa, vaikka se haitilaiseen kansanperinteeseen ja alueen voodoo-uskonnon esiintyvään kaimaansa alkuperältään pohjautuukin.

Kulttuurituotannon sekä sen historian eri vaiheilta, niin elokuvateollisuudesta, kirjallisuudesta kuin pelimaailmasta, löytyy laaja variaatio erilaisia zombeja. Tematiikan muutos haitilaisen kansanperinteen ja tarinoiden yksittäisistä uhreista nykyaikaisiin, laumoissa liikkuviin infektoituneisiin, vihamielisen primitiivisesti käyttäytyviin olentoihin on havaittavissa seurattaessa teeman esiintymistä kulttuuri-historian ja sen kehityksen eri vaiheita aina noin 1930-luvulta nykypäivään.

Ensimmäiset länsimaiset zombie-elokuvat esittivät zombiet vielä isännällisinä, paljolti haitilaisten kansanuskomusten zombien kaltaisina, orjallisina olentoina. Nämä zombiet

olivat ihmisiä, jotka joko vahvan lumouksen alaisina tai noituuden ja voodooon uhreina olivat kuolleista takaisin nostettuja. Usein nämä vastikään menehtyneet, juuri haudatut ruumiit vietiin salaa haudoistaan ja muutettiin mystillisin menoin minuutensa menettä-neiksi, mestarinsa käskyjä sokeasti totteleviksi orjiksi. Tällaiset zombiet esitettiin usein ilmeettöminä, kalpeakasvoisina ja mustasilmäisinä olentoja ja ne olivat ominaisia 30- ja 40-lukujen kauhuelokuvateollisuudessa. (Strohecker 2011; Roberts 2012.)

Näissä varhaisissa filmeissä pelkoa herätti ennemminkin itse zombieksi muuttuminen, ei niinkään itse olennon pelko tai itsensä ja läheistensä joutuminen sellaisen uhriksi. Länsimainen filmenteollisuus kuitenkin antoi, osittain luultavasti vailla parempaa tietoaan, haitilaisesta kulttuurista ja sen voodoo-uskonnosta uhkaavan ja taikauskoisen, lähes mielipuolisen kuvan. Elokuvat aiheuttivatkin yleisössä pelkoa ja antipatiaa kyseistä kulttuuria kohtaan (Strohecker 2011.) Voodooon esiintyminen vihamielisenä on varsin yleis-tä vielä tänäkin päivänä.

George Romeron ohjaama vuonna 1968 julkaistu *Night of the Living Dead* toi muka-naan klassisen (nykyään yleisenä pidetyn) hitaan, mutta periksiantamattoman lihanhi-moisen zombien. Jatko-osa *Day of the Dead* esitteli puolestaan fiksumman zombien. *Return of the Living Dead* toi puolestaan elokuvateattereihin puhuvat, aivoja himoitse-vat zombiet, joita edes suoraan aivoihin ampuminen tuntunut tappavan. Zombie eloku-vien laajasta katraasta löytyy jopa myös haita vastaan taistelevia zombieita, pateettisia zombieita, hauskoja zombieita ja jopa tunteellisia zombieita. (Kane 2010.)

Yleisimmin zombiet on mielletty liikkeiltään suhteellisen hitaiksi ja kömpelöiksi. Peliteol-lisuus sekä muutamat elokuvat ovat kuitenkin tuottaneet myös nopeita ja lähes ylivoi-maisen voimakkaita zombeja. Niitä kuitenkin on usein arvosteltu siitä, että ne rikkovat liikaa perinteistä käsitystä zombeista. Väite on kuitenkin hieman pateettinen, jos ottaa huomioon että jo pelkästään kulttuurituotannossa esiintyvistä zombiasta on hyvin laaja variaatioiden kirjo. Kulttuurituotannossa on vuosikymmeniä esitetty useita erilaisia syitä zombien läsnäoloon, oli se sitten mutatoitunut virus tai bakteeri, säteily, avaruusolen-not, tieteellinen koe tai mikä tahansa muu. Tuo kyseinen, kullekin juonelle ominainen syy zombifikaatioon tuo aina oman osansa zombien käyttäytymiseen ja fysiologiaan. (Mogk 2011.)

Tästä laajasta piirteiden ja käyttäytymisen kirjosta huolimatta ihmiset kuitenkin lähes aina tunnistavat zombien sellaisen nähdessään. Mietittyäni asiaa tarkemmin pääsin

seuraavanlaiseen yleismääritelmään: zombie on tahtomattaan uhriksi joutunut ihminen, joka on altistunut jollekin mikä muuttaa tämän käytöksen ihmismäisestä joksikin aivan muuksi. Usein miten ihmisyyden ja zombieksi muuttumisen välissä on kuolema ja tämän jälkeen henkiin herääminen jonakin tuntemattomana ja pelottavana. Zombieiksi muuttuneilla ei ole enää omaa alkuperäistä identiteettiä eikä persoonallisuutta. Ne ovat myöskin täysin empatiaa tai omatuntoa vailla olevia, tunteettomia olentoja. Lisäksi ne ovat aina hyvin yksioikoisia, niillä on usein vain yksi päämäärä johon ne pyrkivät vääjäämättä: elävien kimppuun hyökkääminen.

3 Zombien historiaa

Zombien alkuperä on vahvasti sidoksissa afro–karibialaiseen ja haitilaiseen kulttuuriin, kulttuurihistoriaan sekä niiden vielä nykyäänkin hallitsevana olevaan uskontomalliin voodooseen (Vodou 2008; Anitei 2007).

Itse haitilaisen voodooon ja sen perinteiden varsinainen alkuperä on Afrikan länsirannikon seuduilta orjiksi tuotujen alkuperäiskansojen uskomuksissa. Orjiksi päätyneiden tummaihoisten sekä näiden jälkeläisten uskomuksissa yhdistyivät Afrikan alkuperäisuskonnot ja eurooppalaisten uudisasukkaiden mukanaan tuoma roomalais-katolilaisuus. Vaikka voodooilla on vahvat juuret Länsi- ja Keski-Afrikkaan, pidetään sitä kuitenkin enemmänkin afrikkalaisperäisenä kuin afrikkalaisena uskontona. (Vodou 2008.)

3.1 Afrikasta Haitiin

Afrikkalaiset muinaisuskomukset ovat todennäköisesti yhtä vanhoja kuin Afrikan mantere itse. Voodoo ja sen sisältämä zombie-tematiikka perustuu osaltaan uskomuksiin, joita alkuperäisasukkaat toivat mukanaan. 1510-luvun tienoilla orjakaupan alkaessa orjia tuotiin laajalti Afrikan länsirannikon suunnalta, nykyisten Gambian, Senegalin ja Kongon seuduilta. Suurin osa orjista tuotiin ensimmäiseksi Karibian seudulle ja Haitiin, työvoimaksi uudisasukkaiden plantaaseilla. (Singh 1994.)

Orjat pyrittiin usein käännyttämään kristinuskoon pakkokeinoin. Orjien omistajat eivät halunneet tunnistaa alkuperäiskansan mystillisiä seremonioita uskonnollisiksi toimiksi, vaan tuomitsivat orjat alkukantaisiksi villoiksi, joilta puuttui tyystin kyky uskonnolliseen ajatteluun. Toivonkipinän orjuutetuille antoi kuitenkin juuri heidän alkuperäisuskontonsa tutuus. Erotettuna väkisin heimoistaan ja perheistään uskonnolliset rituaalit ylläpitivät orjuutettujen tunnetta sisäisestä vapaudesta. (Singh 1994.)

Vaikka orjia tuotiinkin monilta eri Afrikan alueilta, vahvimmin uskonnolliseen käyttäytymiseen vaikuttaneita olivat heimot Nigerian ja Dahomeyn alueilta. Vuonna 1729 Dahomey vallattiin naapuriheimon toimesta, ja hävinneen heimon vangitut jäsenet myytiin orjiksi uudisasukaille kauppatavaraa vastaan. Alkuperäisen voodoo-uskonnon ollessa

vahvana juuri näillä seuduilla moni voodoo-pappi löysikin itsensä tahtomattaan uuden maailman orjaleireiltä Haitista. Seuraavien sukupolvien aikana voodoo vakiintuikin nopeasti osaksi haitilaista kulttuuria. Voodoo-papit pystyttivätkin useita omia temppeleitä (kutsutaan nimellä hounfon) välittämättä kuoleman-rangaistuksen mahdollisuudesta, jonka alkuperäisuskonnon harjoittamisesta saattoi kiinni jäädessään saada. (Singh 1994.)

Orjia pyrittiin järjestelmällisesti estämään jatkamasta esi-isiensä riittejä, usein juuri kuolemanrangaistuksenkin uhalla. Orjat kuitenkin huomasivat nopeasti, että heidän uskontonsa ja katolilaisuuden välillä oli monia samankaltaisuuksia, kuten usko yhteen ylipäähän jumalolentoon (voodooossa nimeltään Bon dieu) sekä joukkoon henki-olentoja (voodooossa loa), jotka puolestaan oli samaistettavissa kristinuskon pyhimyksiin. Näin alkuperäisuskonto piti pintansa, vaikka omaksuikin itseensä vaikutuksia katolilaisuudesta. (Voodoo Zombies 2011; Singh 1994.)

Espanjan omistamilla alueilla uudesta hybridiuskonnosta käytettiin nimeä Santeria (pyhimysten(saints) palvonta). Muualla termi voodoo säilyi, ja uudelle mantereelle se siirtyi Haitin vallankumouksen aikoihin vuonna 1809. Tuolloin monia haitilaisia pakeni poliittista sekasortoa ja löysi tiensä uudelle mantereelle, New Orleansin alueelle. (Singh 1994.) Voodoo juurtuikin vahvasti kaupungin uskonnolliseen kudokseen. Vielä nykyäänkin noin 15% New Orleansin väestöstä harjoittaa voodooa pääuskontonaan (Singh 1994).

Yksi voodooon ainutlaatuisimmista piirteistä onkin juuri *zombie*. Voodoo uskomusten mukaan voodoopappi(*houngan*), -papitar(*mambo*) tai voimakas voodoo maagikko (*bokor*) pystyi kanavoimaan tarpeeksi voimaa itseensä hallitakseen ja käyttääkseen mustaa magiaa esimerkiksi juuri zombifikaatioon. Voodooon rituaaleille ominaista oli magian sekä erilaisten rohtojen ja jauheiden käyttö. Näillä magian taitaja pyrki kanavoimaan voimaa itseensä suorittaakseen rituaalin. (Costandi 2006.)

Haitilaisen kansanuskomuksessa zombiet olivat alunperin aivan tavallisia ihmisiä, jotka muutettiin zombeiksi juuri *bokorin* tai muun magian taitajan toimesta, usein rangaistukseksi vakavasta rikoksesta. Tärkein seos tässä riitissä oli jauhe nimeltä *coupe padre*, jota bokorit usein kantoivat mukanaan. (Costandi 2006.)

Uhriksi joutunut (tai rangaistavaksi tuomittu) henkilö koki äkillisen kuoleman. Pian haudauksen jälkeen tämä nostettiin takaisin ylös, usein bokorin suorittaman riitin avulla. Uhri kuitenkin palasi takaisin sieluttomana ja persoonattomana, menneisyytensä, itsensä ja muistinsa täysin kadottaneena, kyvyttömänä tunnistamaan sukulaisiaan tai rakkaitaan. Uhri oli näin tuomittu elämään loppuelämänsä zombie-mestarinsa tahdon alaisena, ja tämä laitettiin joskus työskentelemään rikostensa uhrien hyväksi. (Voodoo Zombies 2011; Costandi 2006.)

Haitista, voodoo-uskonnosta ja siihen kuuluvasta zombifikaatiosta on historian hämäristä aina nykypäivään saakka monia erilaisia tarinoita ja raportteja. Tutkijat ovat olleet kiinnostuneita selvittämään, onko kyseessä ainoastaan tarina, vai jotakin aivan muuta. Kanadalainen tutkija Wade Davis löysi 1980-luvulla yhden mahdollisen selityksen voodoo-perinteiden zombifikaatiolle. Tämän mukaan ihminen voitiin muuttaa zombieksi verenkiertoon injektoidun, esimerkiksi haavan kautta siirretyn kahden erityisen pulverin yhteisvaikutuksen avulla. (Anitei 2007.)

Ensimmäinen jauhe sisälsi tetrodotoksiinia. Se on vahvaa hermomyrkkyä, jota tavaan muun muassa useilla merieläimillä kuten pallokaloilla. Lähes kuolemaan johtava annos kyseistä myrkkyä voi jättää uhrin kuoleman kaltaiseen lamaantuneeseen tilaan jopa useiksi päiviksi. (Anitei 2007, Costandi 2006.) Lihasten lamaantuessa uhrin havaittavat elonmerkit katosivat: syke ja hengitys hidastuivat rajusti lähes huomaamattomiksi ja ruumiinlämpö putosi voimakkaasti. Tästä johtuen uhrin perhe oletti tämän kuolleen ja suoritti tarvittavat kuolinmenot. (Costandi 2006.)

Davisin mukaan toinen riitissä käytetty jauhe saattoi sisältää erilaisia hallusinogeenisiä yhdisteitä, jotka saivat uhrin vaipumaan niin sanottuun zombiemaaiseen tilaan, jossa tällä ei ollut näennäisesti omaa tahtoa (Anitei 2007). Voinee siis olla, että rituaalin toinen osuus suoritettiin vasta bokorin kaivettua uhri pian hautauksen jälkeen takaisin ylös. Jauhe numero kaksi sai aikaan eräänlaisen pysyvän houremaisen tilan. Vaikka uhrin ruumis olikin fyysisesti vahingoittumaton, tästä tuli nostajansa tahdoton käskyläinen. (Costandi 2006.)

3.2 Zombie tematiikan saapuminen länsimaihin

Termi *zombie* esiintyi länsimäisessä kulttuurituotannossa ensimmäistä kertaa todennäköisesti vuonna 1929 William B. Seabrookin romaanissa *Magic Island* (Strohecker

2011). Siinä kerrottiin Haitilaisista vainajista, jotka usein koston nostettiin voodoo-magian voimin haudoistaan ja pakotettiin orjatyöhön nostajiensa toimesta (Kane 2010). Kirjassaan Seabrook kertoo myös omakohtaisista kokemuksistaan vierailustaan Haitilla. Hän kuvailee ensimmäistä kohtaamistaan niin sanotun 'zombien' kohtaamisesta seuraavasti:

The eyes were the worst. It was not my imagination. They were in truth like the eyes of a dead man, not blind, but staring, unfocused, unseeing. The whole face, for that matter, was bad enough. It was vacant, as if there was nothing behind it. It seemed not only expressionless, but incapable of expression. (Voodoo Zombies 2011.)

Vapaasti suomennettuna: "Sen silmät olivat pahimmat, eikä se ollut vain mielikuvitukseni tuotetta. Ne olivat kuolleen miehen silmät, eivät sokeat, vaan tuijottavat, mihinkään keskittymättä tai mitään näkemättä. Sen kasvot kokonaisuudessaan olivat karmaisevat. Ne olivat tyhjät, ikään kuin niiden takana ei olisi mitään. Se ei ollut vain liikkumattomuutta, vaan täysin vailla kykyä ilmaista mitään."

The Magic Island saa yleensä kunnian ensimmäisenä länsimaisena kulttuurituotantona, joka kuvailee Haitilaista zombieta. Myös Zora Neale Hurstonin työt (varsinkin kirjassaan Tell My Horse vuodelta 1937) joissa hän tutkii Haitilaista kansanperinnettä ja sen zombie-mytologiaa ovat mainitsemisen arvoisia. (Strohecker 2011.)

Kolme vuotta myöhemmin sana zombie ilmestyi jälleen, nyt ensimmäistä kertaa valkokankaalla elokuvassa White Zombie (1932). White Zombiesta sanotaankin usein, että se oli eräänlainen zombie-elokuvien prototyyppi. Sen sisältö ja tematiikka kumpusi kuitenkin vielä vahvasti William Seabrookin romaanin tavoin Haitilaisen kansanperinteestä ja voodoo-mytologiasta. White Zombieta tähditti yksi aikakauden kauhugenren kuuluisimmista nimistä, Bela Lugosi. Tämä esitti filmissä Haitilaista Bisnesmiestä, joka yrittäessään

Kuva 2. Elokuvan White Zombie julistetaidetta vuodelta 1932 (Nourmand & Marsh 2004, 162).

voittaa ihastuksen kohteensa epätoivoisesti itselleen muuttaa hän tämän zombieksi. (Nourmand & Graham 2004; Kane 2010)

Muutkin zombie-elokuvat 30- ja 40-lukujen taiteessa pohjautuivat vielä paljolti Haitilaiseen zombie-tematiikkaan. Näiden ensimmäisten zombie filmien aikaan ei zombie vielä tartuttanut minkäänlaista infektiota uhrista toiseen. Zombiet eivät myöskään olleet kovinkaan aggressiivisia, muutoin kuin isäntänsä käskystä (Nourmand & Graham 2004).

Toinen mainitsemisen arvoinen myöskin 30-luvulla ilmestynyt zombie-elokuva on *Revolt of the Zombies*. Vuonna 1936 ilmestynyt filmi kertoi eläviksi kuolleiksi muuttuneista sotajoukoista ensimmäisen maailmansodan aikaisessa Kambodzassa.

Zombie-tematiikkaa esiintyi myös Boris Karloffin ohjaamissa filmeissä *The Walking Dead*(1936) sekä *The Man They Could Not Hang*(1939). (Kane 2010.) Näiden ensimmäisten zombie-filmien myötä zombiet vakiinnuttivat paikkansa kauhuelokuvien vakiohahmona (Strohecker 2011).

Myös vuonna 1943 ilmestynyt *Revenge of the Zombies* esitti vielä vahvasti haitilaiseen mytologiaan pohjautuvaa asetelmaa vastikään kuolleista uhreista, jotka haudoistaan ryöstettyinä muutettiin tahdottomiksi orjiksi nämä nostanutta mestaria palvelemaan (Roberts 2012). Myös muut 40-luvulla ilmestyneet zombie-elokuvat, kuten *King of the Zombies* (1941) sekä *I Walked with a Zombie* (1943) olivat vielä nykyaikaisesta aggressiivisesta ja kannibalistisesta zombiasta paljolti poikkeavia, suhteellisen lauhkeita olentoja. Kyseisen aikakauden elokuville tyypilliset zombiet olivat pitkälti vahvan taikuden synnyttämiä, mystillisen voodoo-noituuden uhreja. (Strohecker 2011.)

Ikävä kyllä useat tämän ajanjakson elokuvat esittivät vahvasti stereotypioitua kuvaa niin voodooosta ja kuin haitilaisesta kulttuuristakin. Ne esittivät voodoo-uskomukset zombieineen ja muine mystillisine menoineen vaarallisena ja vihamielisenä taikauskona. Suurimmassa osassa näistä filmeistä pääosien esittäjät olivat lähes poikkeuksetta valkoihoisia näyttelijöitä, ja tummakasvoisia palvelijoita esiintyikin pääosin vain koomisina hahmoina keventämässä muutoin pelottavaa tunnelmaa. (Strohecker 2011.)

Vaikka Whiten Zombien ja sitä seuranneiden zombie-aiheisten elokuvien ilmestyttyä zombiet tulivatkin valkokankaalle ja kauhugenreen jäädäkseen, olivat ne vielä olemukseltaan vahvasti haitilaismytologiaan pohjautuvia (Nourmand & Graham 2004). Zombie teema alkoi kuitenkin hitaasti muuttua.

50-luvun aikana zombie teema jäi jokseenkin taka-alalle radioaktiivisten mutanttien ja vihamielisten ulkoavaruuden muukalaisten vallatessa valkokankaita (Kane 2010). Muutamia zombie-aiheisia pätkiä toki julkaistiin myös tuolloin, mutta ne jäivät suhteellisen vähäiselle huomiolle. Esimerkiksi Ed Woodin ohjaama Plan 9 From Outer Space vuodelta 1956 sekoitti juoneensa zombeja ja avaruusolioita (Kane 2010).

Toinen esimerkki samaisen vuosikymmenen zombiepätkistä on aikakauteensa nähden hyvin väkivaltainen ja pelottava Creature with an Atom Brain. Tässä vuonna 1955 ilmestyneessä elokuvassa hulluksi tullut entinen natsi-liikkeen tiedemies luo armeijan tieteellisesti reanimoituja ruumiita kostaakseen vihollisilleen (Kane 2010).

Vaikka teema jäikin suhteellisen hiljaiseksi 50-luvun aikana, on mielestäni huomion arvoista kuinka zombie-tematiikka alkoi murtautua ulos haitilaisista juuristaan. Esimerkiksi Plan 9 From Outer Space sekä Creature with an Atom Brain esittivät zombeja, jotka eivät enää olleet voodooon tai muun vihamielisen magian luomia, sieluttomia orjia. Lisäksi zombien lukumäärä alkoi kasvaa yksittäisistä tapauksista laajemmaksi massaksi, ja ne alkoivat saada pelottavia ominaisuuksia. Esimerkkinä tästä jo edellä mainittu Creature with an Atom Brain, jonka yliluonnollisen voimakkaat olennot olivat kykeneviä katkaisemaan selkärangan tikun lailla (Kane 2010).

3.3 Modernin zombien synty

Todellinen murros zombie-tematiikassa tapahtui kuitenkin vasta 60-luvun loppupuolella. Aikaisempien vuosikymmenten zombiet esitettiin enimmäkseen aivottomina, vailla omaa tahtoa kulkevana orjallisina olentoina valkaistuine kasvoineen ja ammollaan olevine, mitään sanomattomine mustine silmineen (Roberts 2012). Vaikka muutosta zombien olemuksessa alkoikin tapahtua hieman jo ennen 60-lukua, sijoitetaan modernin, lihaa himoitsevan zombien synty ja zombie-tematiikan uusi nousukausi juuri 1960-luvun lopulle.

Tästä on kiittäminen ohjaaja George A. Romeroa. Innostus elävien kuolleiden parissa alkoi vähitellen hiipua elokuvateollisuudessa hiljaisen 50-luvun jälkeen. Sitten paikalle saapui Romero, joka aloitti elokuvillaan zombien uuden nousukauden ja loi pohjan sille aggressiiviselle ja lianhimoiselle versiolle zombiasta, jonka me tunnemme nykyään.

Romero toi vuonna 1968 elokuva- ja drive-in -teattereihin elokuvansa *Night of the Living Dead*. Se oli pienellä budjetilla tuotettu, Romeron itse käsikirjoittama ja ohjaama mustavalkoinen omakustannefilmi. Elokuva oli kaikessa väkivaltaisuudessaan jotain täysin ennennäkemätöntä, ja sitä pidetään edelleen yhtenä menestyksekkäimmistä omakustanteista koskaan. Tällä ensimmäisellä, myöhemmin kahteen jatko-osaan johdaneella, elokuvallaan Romero tulikin tavallaan uudelleenkeksineeksi zombien, ja tämän panoksella on ollut pysyvä vaikutus kauhuelokuvien lajityyppiin. (Roberts 2012.)

Night of the Living Dead aloitti siis uuden zombie-aiheisten elokuvien nousukauden. Aikakauden yleisölle elokuva tosin oli ensialkuun aivan liian raaka (Mogk 2011). Sen väki-valtaisuutta kritisoitiin ja aluksi se jopa kiellettiin elokuvateattereista. Kun elokuva julkaistiin uudelleen vuonna 1969, se iski täydellä voimalla yleisöönsä, amerikkalaiseen sukupolveen joka oli pettynyt ja vihainen Vietnamin syvenevästä kriisistä.

Kuva 3. Lauma kannibaalizombieita Romeron elokuvasta *Night of the Living Dead* vuodelta 1968 (Roberts 2012).

Romero kiinnitti debyyttielokuvansa pääosaan tummaihoisen miehen, mikä oli harvinaista tuohon aikaan. (Nourmand & Graham 2004.) Lisäksi skenaario mustasta sankarista taistelemassa valkoisia ja verenhimoisia laumoja vastaan lienee kannanotto aikakauden väkivaltaisiin rodullisiin konflikteihin. (Newitz 2010).

Yhdeksi Romeron koko tuotannon, ja varsinkin tämän Dead-trilogian inspiraatioksi mainitaan usein Richard Mathesonin romaani *I Am Legend* vuodelta 1954. Vaikka *I Am Legend* kertoo zombieiden sijaan vampyyreista, sillä oli Romeroon ja sitä kautta koko zombie-tematiikkaan mittava vaikutus. *I Am Legend*in elokuvaversio *The Last Man on Earth* julkaistiin vuonna 1964. Siinä ainoa elossa selviytynyt ihminen julistaa sodan koko muuta maailmaa ja sen kansoittaneita vampyyreita vastaan. Romeron omien sanojen mukaan kyseinen elokuva vaikutti huomattavasti juuri *Night of the Living Dead*in syntyyn. (Mogk 2011.)

Romeron ihmislihaa ja -verta himoitsevat zombiet mielletäänkin usein kritiikiksi ja vertauskuvaksi aikakauden laajeneville väkivaltaisuuksille. Niitä pahensi entisestään etelävaltioiden vastustus mustien väkiluokan protesteille ja ihmisoikeuksille. *Night of the Living Dead*ia ja sen ennennäkemätöntä väkivaltaisuuksia pidetään myös yhteiskunnallisena kritiikkinä alkaneelle Vietnamin sodalle. (Nourmand & Graham 2004.)

*Night of the Living Dead*ia seuranneesta jatko-osasta, vuonna 1978 ilmestyneestä *Dawn of the Dead*istä tuli edeltäjänsä lailla kuuluisa. Verellä ja teurastuksella mässäilyyn yhdistäminen seikkailuun oli höystetty loistavilla näyttelijävalinnoilla ja juonella. Myös *Dawn of the Dead* kritisoi Amerikan silloista toimintaa, tosin tällä kertaa kritiikki oli osoitettu Amerikan järjettömälle kulutusmyönteisyydelle. Elokuvan tapahtumat itse asiassa sijoittuvat ostoskeskukseen. Aivottomien valkoisten zombien vallatessa ostoskeskusta voinee helposti päätellä, keitä aidot zombiet oikeastaan olivat.

Trilogian päätti *Day of the Dead* vuonna 1985. Romeron Dead-trilogia nauttii kultti-mainetta vielä tänäkin päivänä. Se on myös inspiroinut lukemattomia erilaisia versioita kopioista parodioihin. (Nourmand & Graham 2004.) Romeron vaikutusta koko zombie-genreen sekä genressä tapahtunutta muutosta kuvaa hyvin seuraava lainaus :

So Romero did not invent the zombie. But he cut him loose: the graveyard zombie in *Night of the Living Dead* maybe punishing Johnny, in the finest horror-flick tradition, for being cheeky on hallowed ground, but he himself is no longer a su-

pernatural figure. No demon or magus possesses him, no enchantment holds him. The zombifier seems to be technology: radioactive contamination from an exploded space probe. (Parker, 2011.)

Vapaasti käännettynä: ”No, Romero ei varsinaisesti keksinyt zombieta. Mutta hän päästi sen vapaaksi: voi olla että hautausmaan zombie Night of the Living Deadissa antaa Johnnille rangaistuksen tämän röyhkeästä käytöksestä siunatulla maalla, hieno kauhuelokuvallinen traditio muuten, mutta zombie itsessään ei ole enää yliluonnollinen hahmo. Sitä ei riivaa demoni tai noituus, eikä mikään taikuus kahlitse sitä. Syy zombien olemassaoloon on puhtaasti teknologinen: radioaktiivinen altistus räjähtäneestä avaruusluotaimesta.”

Romero vakiinnutti zombie-tematiikkaan sen oletuksen, etteivät zombiet enää olleet voodooon tai minkään muunkaan magian tuottamia. Kyseessä oli epidemia, joka levisi vääjäämättä ja nopeasti. Lisäksi zombiet himoitsivat elävää lihaa, mikä sai tartunnalta selvinneen väestön linnoittautumaan sisätiloihin ja etsimään turvapaikkaa. Zombie-aiheinen selviytymistarina oli syntynyt. Romero toi zombie-tematiikkaan seuraavat elementit, jotka elävät vielä tänäkin päivänä: Zombieiden jäykän mutta määrätietoisien liikehdinnän, nopeasti leviävän epidemian, eloonjäämististelun ja eloonjääneiden rajallisen informaationsaannin yhteiskunnan romahtaessa ympäriltä. (Parker 2011.)

3.4 Kasvukipujen vuodet

70-luku oli vuosikymmen, joka toi mukanaan kasvukipuja zombie-genrelle. Amerikkalaiset elokuvantekijät eivät tuntuneet olevan enää varmoja siitä, kuinka toimia aiheen parissa. Tältä muuten hiljaiseksi jääneeltä kaudelta löytyy muutama kohtuullinenkin elokuva, kuten esimerkiksi Children Should Not Play with Dead Things ja Garden of the Dead. Vaikka kyseiset elokuvat eivät ehkä olleetkaan genren parhaimmista, ne olivat vielä siedettävän rajoissa. Euroopan elokuvatuotanto sen sijaan ylsi hieman parempaan. Eurooppalainen kauhugenre tuotti 70-luvulla muutaman helmen, kuten elokuvat Tombs of the Blind Dead ja Horror Rises From the Tomb. (Roberts 2012.)

Samaisen vuosikymmenen loppupuolella modernin zombien isä George Romero auttoi eksyksissä olevaa genreä oikeaan suuntaan julkaistessaan Dead-trilogiansa toisen osan Dawn of the Dead. Ensimmäisiä Romeron osoittamaa polkua seuranneita oli ohjaaja Lucio Fulci, joka päätti vuosikymmenen julkaisemalla elokuvansa Zombi II. (Roberts 2012.)

1980-luvun alku oli vaikeaa aikaa koko elokuvateollisuudelle. Katsojamäärät romahtivat video-elokuvien yleistyttyä. Toivoa elokuvateollisuudelle ja zombie-genrelle toi Sam Raimin ohjaama elokuva *The Evil Dead* vuodelta 1981. Elokuvan englantilainen jakelija keksi markkinoida filmiä innovatiivisesti julkaisemalla elokuvan teatteri- ja videoversiot samanaikaisesti. (Nourmand & Graham 2004.)

Evil Dead olikin valtaisa menestys, ja elokuvasta tuli vuoden 1983 myydyin video-elokuva. Elokuvan julkaisu johti tosin myös useaan oikeusriitaan, kun elokuvan julkaisutta yhtiötä syytettiin säädyttömän materiaalin levittämisestä. Vaikka *Evil Dead*iä ei koskaan varsinaisesti tuomittukaan, elokuva kiellettiin silti Britanniassa 90-luvun alkuun saakka. Elokuvan leikkaamaton versio julkaistiin vasta vuonna 2001. (Nourmand & Marsh 2004, 48.)

80-luvun zombie-elokuvat sisälsivät muutamia muitakin klassikoita. *Evil Dead*in lisäksi vuosikymmenen tunnetuimpia lienee Romeron trilogian kolmas ja viimeinen osa *Day of the Dead*, joka ilmestyi vuonna 1985.

Samana vuonna *Day of the Dead*in kanssa ilmestyi myös Romeron entisen käsikirjoittajan Jack Russon sekä ohjaaja Dan O'Bannonin yhteistyöprojektina elokuva *Return of the Living Dead*. Elokuva oli sikäli uniikki zombie-filmi, sillä se toi genreen zombien joka kykeni artikuloimaan, ja himoitsi uhriensa aivoja. (Kane 2010)

Kuva 4. Elokuvan *Evil Dead* juliste vuodelta 1981 (Nourmand & Marsh 2004, 49).

Evil Deadin jatko-osa Evil Dead II ilmestyi vielä vuoden 1987 aikana, ja tätä seuraavana vuonna elokuvateattereissa nähtiin vielä The Dead Next Door. (Roberts 2012.)

Zombie-tematiikkaa nähtiin 80-luvulla myös Michael Jacksonin kuuluisassa musiikkivideossa Thriller. Tässä vuonna 1982 ilmestyneessä, hitiksi nousseessa musiikkivideosa nuori pariskunta säikkyi ihmissusia elokuvateatterin esityksessä, mutta kohtaa todellisen kauhukokemuksensa vasta teatterin ulkopuolella. Kyseinen kappale sekä sen nimeä kantava albumi olivat kummatkin massiivisia myyntimenestyksiä. Musiikkivideon tanssivat zombiet ja näiden käyttämä koreografia jäi ihmisten mieliin pitkäksi aikaa, sitä nähdään tanssittavan vielä tänäkin päivänä. Thriller onkin ainoa musiikkivideo joka on virallisesti hyväksytty Yhdysvalloissa kulttuurin, historian ja taiteen kansallisaarteeksi. (Mogk 2011.)

80-luvulla ilmestyi myös virallisesti ensimmäinen, muttei muilla tavoin niinkään huomattava zombie-aihetta käyttävä videopeli Zombie Zombie. Kuitenkin ilmestyessään vuonna -84 se oli vielä jotakin täysin uutta. (Mogk 2011.) Peli auttoi omalta osaltaan zombie-teeman nousua takaisin ihmisten suosioon.

Vuonna 1992 Uudesta seelannista nousi elokuvateattereihin Braindead, joka oli yksi ensimmäisiä ohjaaja Peter Jacksonin tuotoksia. Braindead mainitaankin usein kyseisen vuosikymmenen omintakeisimmaksi julkaisuksi. (Jones 2005.) Niin Jacksonin Braindead sekä vuosikymmen aikaisemmin ilmestynyt Evil Dead osoittivat jo ensimmäisiä merkkejä humoristisemmasta zombien suuntauksesta, joka nousi suurempaan suosioon vasta 2000-luvun puolella.

Braindeadin jälkeen zombie-teema vietti hiljaiseloa aina vuosikymmenen lopulla ilmestyneeseen Resident Evilin asti. Pelitalo Capcom julkaisi Resident Evilin vuonna 1996 ensimmäiselle Sony Playstation konsolilleen, ja muutti sillä kauhupelien genren täysin uudelleenlaiseksi. Resident Evil on vielä tänäkin päivänä yksi myydyimmistä peleistä koskaan, ja se on myös poikanut useita jatko-osia, sarjakuvia, novelleja ja elokuvatuotantoja. Suuren suosionsa lisäksi Resident Evil on zombie-teemalle sikäli merkittävä, että se toi zombie-epidemian keskellä seurattavaan selviytymistarinaan mukaan rajallisten varusteiden, ammuksien ja ensiapupakkausten etsimisen, niukan selviytymistaistelun koko komeudessaan. Skenaariota toistettiinkin tämän jälkeen useissa juonissa niin pelien kuin elokuvienkin puolella. (Mogk 2011.)

4 Zombie nyt

Zombie tematiikka on muuttunut paljon alkuaajoistaan, jolloin se vielä pohjautui vahvasti haitilaiseen kanta-isäänsä. Varsinainen muutos modernin zombien suuntaan tapahtui vasta Romeron toimesta, jonka jälkeen teema nousi ensimmäisen kerran laajemman yleisön suosioon. Tämän jälkeen kiinnostus aihetta kohtaan haipui hitaasti, kunnes nousi uuteen kukoistukseen vuosituhannen vaihteessa, eikä tämä uusi kultakausi osoita hiipumisen merkkejä vieläkään.

4.1 Vuosituhannen vaihde ja 2000-luku

Vuosituhannen vaihteen ja 2000-luvun myötä zombie-tematiikan suosio räjähti uuteen nousuun. 90-luvun lopulla ilmestynyt hittipeli Resident Evil enteili jo tulevaa nousukautta poikien myöhemmin jatko-osia niin peliteollisuuden kuin elokuvienkin puolella. Resident Evilin jalanjalkia elävien kuolleiden parissa on seurannut moni pelinjulkaisija. Mainitsemisen arvoisia näistä lienevät ainakin Resident Evilin tavoin nopeita zombeja käyttänyt Dead Rising vuodelta 2006. Peli syntyi Romeron Dawn of the Deadin uudelleenjulkaisun inspiroimana. (Mogk 2011.)

Pelaajien suosioon nousivat myös vuonna 2008 julkaistut Dead Space sekä Left 4 Dead, jotka kummatkin saivat jatkoa myöhempinä vuosina. Muutama peli julkaisi myös zombie-aiheisia lisäosia jo valmiisiin peleihinsä. Esimerkkeinä tästä vuoden 2010 Red Read Redemption lisäosallaan Undead Nightmare, sekä vuoden 2011 Call of Duty: Black Ops lisäosallaan Black Ops: Escalation, joka sisälsi zombie-aiheisen lisäpelin Call of the Dead. Lisäksi iPhonen ja iPadin saadessa otetta markkinoilta julkaisi Apple 2010 laitteisiinsa ladattavan pelin nimeltä Plants vs Zombies. (Mogk 2011.)

Vuonna 2002 puolestaan ensiesityksensä sai Danny Boylen huikeaksi kassamagneetiksi noussut elokuva 28 Days Later. Vaikka elokuvan raivontäytteiset ja nopealiikkeiset taudinkantajat eivät zombieita sanan varsinaisessa merkityksessä olleetkaan, jatkoi filmi silti Resident Evilin ja Romeron viittomaa tietä seuraamalla muutamien tarhunnalta välttyneitten ihmisten selviytymistarinaa keskellä vellovaa tautiepidemiaa. (Mogk 2011, Jones 2005.)

Klassisempi splatter-tyylinen kauhuelokuva sai puolestaan jatkoa zombieiden merkeissä vuonna 2003, kun musiikkiartistina ja ohjaajanakin tunnettu Rob Zombie julkaisi elokuvansa *House of 1000 Corpses* (Jones 2005). Artisti on sittemmin ohjannut muitakin B-luokan kauhuelokuvia, mutta muilla aiheilla.

Myös vuonna 2003 ilmestyneet zombie-aiheiset elokuvat *House of the Dead* ja *Undead* seurasivat uutta zombie-trendiä, mutta jäivät varsin vähäiselle huomiolle. Lieneekö tähän sitten syynä vastaavanlaisen innovaation puute, jolla Romero tuntui onnistuvan elokuvasta toiseen: käyttämällä ajankohtaisia aiheita. (Jones 2005.)

Varsinaisen potkun zombieiden uudelle valtakaudelle antoi Max Brooks julkaistessaan kirjansa *Zombie Survival Guide* vuonna 2003. Brooksinkin varsin tyhjentävä, kieli poskella toteutettu ohjekirja oikeanlaisesta toiminnasta zombie-epidemian sattuessa nousi vuoden hittituotteeksi. Kirjan saaneen valtavan suosion jälkeen ilmestyikin nopeasti myös monia muita zombie-aihetta käyttäviä ohjekirjoja, mutta teeman suosion kannalta Brooksinkin kirja lienee se ensimmäinen ja vaikuttavin. (Mogk 2011.)

Romeron *Dawn of the Dead* -elokuvan uudelleenjulkaisu ilmestyi osana zombieiden uutta tuleamista vuonna 2004, mutta jäi huomioarvoltaan Amerikassa tapahtuneen syyskuun yhdenentoista terrori-iskun jalkoihin. Romero itse kuitenkin julkaisi vuonna 2005 trilogialleen yllättävää jatkoa elokuvalla *Land of The Dead*, jossa ohjaaja käytti ovelasti hyväkseen terrorismin valtaväestössä aiheuttamaa huolta. (Jones 2005.)

Vuonna 2004 myös Briteistä nousi zombie-komiikan suuremman yleisön suosioon tuonut elokuva *Shaun of the Dead*. Elokuva yhdisti onnistuneesti tarkasti laskelmoidun määrän klassista splatteria kylkiä kutkuttavaan tilannekomiikkaan. (Jones 2005.)

*Shaun of the Dead*in jalanjälkiä zombie-aiheisen huumorin parissa ovat jatkaneet niin vuonna 2009 ilmestynyt amerikkalainen *Zombieland* kuin uudempi, vuonna 2012 julkaistu niin ikään brittiläinen *Cockneys vs Zombies*. *Zombieland* tosin toi mukanaan erään uniikin piirteen: Elokuvan zombiet rikkoivat perinteistä käsitystä zombeista olemalla itse asiassa eläviä tartunnan saaneita uhreja, eivätkä perinteisiä eläviä kuolleita. (Mogk 2011.)

Myös ensimmäinen Resident Evil-pelisarjan innoittama elokuva *Resident Evil: The Apocalypse* ilmestyi vuoden 2004 aikana (Jones 2005). Milla Jovovichin tähdittämälle,

pelin innoittamalle elokuvalle onkin ilmestynyt tähän mennessä jo neljä jatko-osaa, ja seuraavan on jo ilmoitettu saapuvan elokuva-teattereihin ensi vuonna.

Brooksin toinen zombie-aiheinen kirja *World War Z* julkaistiin vuonna 2006. Kirja nosti Brooksin pysyvästi yhdeksi zombie-kulttuurin sekä zombie-aiheisen kirjallisuuden kärkinimistä ja toikin zombiet lopullisesti valtaväestön suosioon. Kirjan alkuperäinen nimi oli itse asiassa *The Zombie Wars*, mutta julkaisija halusi muuttaa sen pelätessään, ettei sana zombie tekisi kunnolla kauppaansa valtaväestön keskuudessa. (Mogk 2010.) Kirjasta on tulossa Brad Pittin tähdittämä elokuvaversio vielä tämän vuoden aikana, ja zombie-piireissä suosikkikirjan elokuvaversiota odotetaan kuin kuuta nousevaa.

Kummatkin Brooksin kirjoista ovat vielä tälläkin hetkellä *The New York Timesin* bestseller listoilla kumpikin omissa kategorioissaan. Huvittavaa sikäli, sillä vielä 1990-luvun puolella Brooksin etsiessä julkaisijaa ensimmäiselle kirjalleen eivät julkaisijat tahtoneet koskea zombie-aiheeseen pitkällä tikullakaan. (Mogk 2010.)

Ohjaaja Danny Boylen jalanjalkia seurasi vuonna 2007 espanjalainen ohjaaja Paco Plaza tuodessaan elokuvateattereihin pelottavan skenaarion, joka ensi näkemältä vaikuttaa uudelta, tappavalta vesikauhun muodolta. Mikä elokuvassa oli kuitenkin uniikkia, on se, kuinka epidemian lähteeksi osoittautuikin harhaluuloinen yritys parantaa riivausten uhria tunnistamalla riivaajan läsnäolo sairastuneen pikkutytön verestä. Sairauden alkuperä tosin osoittautuu pieleen menneeksi hallituksen kokeeksi, joka karatesaan käsistä levittää uuden raivotaudin oloisen viruksen lähistön asukkaisiin. (Mogk 2011.)

Vuoden 2008 lokakuussa zombiet kokivat ensiesiintymisensä television puolella englantilaisen minisarja *Dead Setin* merkeissä. Sarja toi kotisohville skenaarion siitä, mitä tapahtuu kun *Big Brother* tosi-tv-ohjelman asukkaat jäävät heitteille huipputurvalliseen asuinkompleksiinsa muun maailman romahtaessa zombie-epidemian alla. Sarja ostettiin myös eteenpäin ja esitettiin vielä Yhdysvalloissa vuoden 2010 lokakuussa. (Mogk 2010.)

Vuoden 2009 maaliskuussa Jane Austenin alkuperäistä käsikirjoitusta seuraava, mutta Seth Grahame-Smithin zombeilla höystämä *Pride and Prejudice and Zombies* saapui kirjakauppoihin ryminällä. Klassinen romantiikka yhdistettynä väkivaltaiseen zombie-epidemiaan toimi kuin unelma. Kirja sisältää 85-prosenttisesti alkuperäistä *Pride and*

Prejudicen klassista juonta seuraten Elizabet Bennetiä ja tämän siskoja näiden puolustaessa hiljaista englantilaiskylää ympärillä vellovilta epäkuolleitten laumoilta. Yhdistelmä upposi yleisöön kuin veitsi sulaan voihin, ja poikikin nopeasti seuraajia vasta löydettyillä markkinoilla niin kutsutun zombie-mashupin parissa. Oman silauksensa zombeja saivat pian niin Ihmemaa Oz, Huckleberry Fin sekä Beatles ja Star Trek. Itse asiassa jo viisi vuotta *Pride and Prejudice and Zombies*a aikaisemmin myös Marvel Comics oli julkaissut viisiosaisen *Marvel Zombies* sarjansa epäkuolleista supersankareista, mutta oli hieman aikaansa edellä. (Mogk 2011.)

Vuonna 2010, samassa kuussa *Dead Set*in aloittaessa Amerikan televisioissa, alkoi pyöriä kotikatsomoissa myös *The Walking Dead*, sarja joka nosti zombiet entistä laajempaan suosioon tv-katsojien joukossa. Moni sarjaa seurannut tietanee sarjan perustuvan samannimiseen sarjakuvaan. Itselleni uutena tuli kuitenkin, että tuo amerikkalainen Robert Kirkmanin (teksti) ja Tony Mooren (kuvat) mustavalkoinen sarjakuva ilmestyi ensimmäisen kerran jo vuonna 2003, ja oli alunperin pienellä budjetilla tuotettu lehti-muotoinen jatkosarja (Mogk 2011, Vaalio 2012).

Televisiossa pyörii tällä hetkellä jo kolmas tuotantokausi *The Walking Dead*ia, eikä sen suosio tunnu laantuvan. Tv-sarja lienee innostaneen sarjakuvien ostajat kahmimaan tarinan alkuperäistä sarjakuvaversiota entistä enemmän, sillä tarinaa on nyt julkaistu pehmeäkantisista koostealbumeista aina suuriin, kovakantisiin kirjoihin. Lisäksi alunperin kuukausittain ilmestynyt jatkosarjakuva ilmestyy tänä vuonna myös uusintana aina kerran viikossa. (Vaalio 2012.)

The Walking Dead on poikunut myös viisiosaisen peliversion, joka sai huikeita arvosteluita sekä kiittelyä omintakeisuudestaan jo ennen ensimmäisen osan virallista julkaisua. Lisäksi sarjasta on nyt myös tehty puhdas kirjallinen romaaniversio, jonka toinen osa ilmestyy tänä vuoden lopulla. (Vaalio 2012.)

Zombiet ovat vallanneet alaa jopa musiikin puolella. Wisconsinista kotoisin oleva yhtye *Zombeatles* soittaa Beatlesia zombiemaisin lyriikoin. Muusikko ja ohjaaja Rob Zombie on tehnyt useita levyllisiä musiikkia useista eri kauhuteemoista, myös zombieita hyväksikäyttäen. San Diegosta kotoisin oleva yhtye *Zombie Surf Camp* puolestaan soittaa omintakeista musiikkia jonka he itse määrittelevät termillä 'surf horror punk'. Lopuksi täytynee mainita vielä yhtye nimeltä *Dead Man's Bones*, jonka vetäjänä toimii suosittu näyttelijä Ryan Gosling. (Mogk 2011.)

4.2 Zombie-aiheisia tapahtumia

Huhtikuussa 2011 sadoittain zombieksi pukeutuneita ihmisiä marssi kaduille Madisonissa, Wisconsinissa, protestoidakseen uutta liikettä joka poistaisi kunnan työntekijöiden oikeudet työehtoneuvotteluihin. Valitettavasti protesti ei tuottanut tulosta, mutta oli yksi esimerkki ympäri maailmaa esiintyvistä ilmiöistä, jossa suurikin joukko ihmisiä pukeutuu zombeiksi, joko syystä tai silkaksi huvikseen, marssiakseen paikasta A paikkaan B. (Mogk 2011.)

Mutta mistä kyseinen ilmiö on sitten saanut alkunsa? Kiittäminen on naista nimeltä Thea Munster, joka vastikään valmistuneena elokuva-alan opiskelijana päätti eräänä päivänä haluavansa tehdä jotain poikkeavaa. Ystäviensä kohteliaasti kieltäytyttyä tämän ideasta zombeiksi pukeutumisesta ja kävelemisestä läpi kotikaupunkinsa Toronton katuja, ei Munster kuitenkaan antanut ideansa haipua. Tämä ripustikin eräänä syksyisenä päivänä vielä samana vuonna muutamia julisteita ympäri kaupunkia. Seuraavalla viikolla seitsemän toisilleen tuntematonta zombeiksi pukeutunutta henkilöä tapasi toisensa ennalta sovitussa paikassa ja aloitti vaelluksensa läpi Toronton katujen. (Mogk 2011.)

Seuraavana vuonna idea toi paikalle yhä enemmän osallistujia, ja kolmantena vuonna kävelijöitä oli jo satoja. Aluksi viranomaiset yrittivät pysäyttää kävelevien epäkuolleitten lauman, mutta perinteen jatkuessa sinnikkäästi nämä lopulta suvaisivat organisoidut Zombie Walk -tapahtumat 'kaupungin eduksi'. (Mogk 2011.)

Toronton jälkeen tempaus ottikin nopeasti tulta alleen myös muualla Yhdysvalloissa, ja vuonna 2006 Guinness World Recordsin julkistaessa Pittsburghin Zombie Walkin tähänastisista suurimmaksi lähti idea kiertämään Australian ja Englannin kautta myös muualle. (Mogk 2011.) Myös Suomessa on jo muutaman vuoden ajan järjestetty oma Zombie Walkinsa vuosittain, ja osallistujien joukko kasvaa joka vuosi. (Mogk 2011.)

Zombien suuri suosio on poikanut koko joukon erilaisia tapahtumia ja tempauksia. San Franciscossa järjestetään Zombie drag queen roller derbyä, on zombie-aiheisia hyväntekeväisyystapahtumia, New Jerseyssä järjestettävä Zombie beach party sekä jopa zombie-aiheisia teatteri-esityksiä. Zombiet ovat jopa saaneet oman erityisen kuukautensa, ja se on nyt. Kyllä, toukokuu on on niin sanottu Zombie Awareness Month, ja joukko zombie-intoilijoita onkin kantanut jo vuodesta 2007 asti toukokuisin

harmaata nauhaa rinnoillaan. Toukokuussa järjestetäänkin lukuisia Zombie Walk tapahtumia, kokoontumisia ja zombie-aiheisia juhlia. (Mogk 2011.)

Muutammat saattavat myös haluta kokea zombie-epidemian aivan kädestä pitäen. Tällaisessa tapauksessa voi matkustaa Saksaan, sillä siellä, hylätyssä NATO:n bunkkerissa on järjestetty roolipelaajille Zombie LARP –nimistä tapahtumaa jo vuodesta 2009. (Mogk 2011.)

Zombiet ovat yleistyneet myös muunlaisissa tapahtumissa. Thriller onkin saanut jatkoa, kun erilaisilla keikoilla sekä erinäisten artistien musiikkivideoissa nähdään nykyään zombeja. Lieneekö trendin aloittaja pornotähti Jenna Jameson, joka tähditti vuonna 2008 ilmestynyttä, pienimuotoista elokuvaa *Zombie Strippers*. Elokuvassa zombieksi muuttunut strippari hyökkää yleisönsä kimppuun. Hieman paremmalla maulla esiintyvät muun muassa Floridalainen ryhmä nimeltä *Bada Bing Babes of Jacksonville*, esittäen zombie-aiheista burleskia. (Mogk 2011.)

Myös muita zombie-aiheisia tapahtumia järjestetään vuosittain useita. On *Zombie Apocalypse*ä, *ZomBconia* ja jopa tapahtuma nimeltä *Prom of the Living Dead* (Mogk 2011). Suurin osa näistä tapahtumista on vielä toistaiseksi niin sanotusti rapakon toisella puolella Yhdysvalloissa, mutta en yllätyisi jos niitä pian rantautuisi meillekin.

Kuva 5. Zombie Awareness Month tuotteistoa (www.zombieresearchsociety.com)

4.3 Mikä zombeissa kiehtoo?

Zombiet ovat täällä, ne ovat supersuosittuja, eikä mania osoita laantumisen merkkejä. Aivan kuin ihmiset eivät vain saisi aiheesta tarpeekseen. Oletpa missä tahansa: tv:n ääressä kotona, kirjakaupassa, elokuvissa, vaatekaupassa, kaikkialla zombie tulee vastaan. Ja sen suosio kasvaa yhä.

Zombie-apokalypsi on siis tavallaan totta. Ei ehkä sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta populaarikulttuurin kannalta. Ne syövät meitä elävältä, mutta me rakastamme sitä. (Pevere 2013.)

Vuoden 2011 American Culture Associationin vuosikokouksessa Professori H. Peter Steeves piti juhlapuheensa aiheenaan zombeista nykyaikaisessa kulttuurissa. Professorin 90-minuutin mittainen puhe päättyi siihen, kun lauma mätäneviksi zombeiksi puheutuneita näyttelijöitä valtasivat salin hyökäten yleisön sekaan ennakkoon istutettujen 'uhrien' kimppuun muuttaen myös nämä lianhimoisiksi hirviöiksi. Professori itse kaivoi esiin näköisversion Michael Jacksonin kuuluisasta punaisesta takista, puki sen ylleen zombielauman kiivetessä tämän seuraksi lavalle, ja esitti zombie-joukkonsa kanssa laulajan kuuluisan tanssiesityksen zombie-musiikkivideosta Thriller. (Mogk 2011.)

Vaikka zombien suosiossa on kautta aikain ollut sekä nousuja että laskuja, tuntuu se aina ponnahtavan takaisin pinnalle, suositumpana kuin koskaan. Lisäksi elävät kuolleet ovat esiintyneet myös lukuisissa kulttuurimytologioissa ympäri maailman, aina Kiinan jiang shistä skandinaaviin myytteihin draugheista ja Suomen muinaisuskonnossa esiintyvistä kirkonväestä. Vaikka kaikista näistä ympäri maailmaa esiintyvistä epäkuolleista juuri Afrikan ja myöhemmin Haitin kulttuuriperinteelle ominainen zombie nousi kanta-isäksi modernin zombien kehitykselle, on selkeästi havaittavissa kuinka laajalti suosittu ilmiö se on ollut kautta aikain.

Monissa muinaiskulttuureissa epäkuolleet saattoivat edustaa enemmänkin selitystä kaikelle tuntemattomalle, sekä mahdollisesti kaipuuta jo menetettyihin henkilöihin. Nykyaikainen zombie edustaa ehkä enemmänkin sitä tuntematonta, mitä omien ajatustemme takana saattaa piillä. Yhteiskunnan turvaverkon yhtäkkiä kadotessa alta, pahimpien pelkojemme toteutuessa nousevat psyykestämme esiin kaikki äärimmäiset, primitiiviset piirteet. Ne ovat piirteitä, jotka voisivat mahdollisesti varmistaa itsemme ja

läheistemme selviytymisemme kaoottiseksi muuttuneessa, vihamielisessä ympäristössä. Ehkä nykyaikainen zombie edustaa meitä itseämme, sitä primitiivistä versiota itses-
tämme, joka meissä kaikissa asuu.

Populaarikulttuurissa esiintyvä zombie sai alkunsa Yhdysvalloista. Haitille ja muualle Karibialle matkanneet amerikkalaiset toivat mukanaan tarinoita oudoista myyttisistä menoista, joita orjatyövoimaksi tuotujen afrikkalaisten tummaihoiset jälkeläiset harrastivat. Kyse oli amerikkalaisille vieraasta kulttuurista, ja ihmisille on kautta aikain ollut ominaista pitää heille tuntemattomia asioita pelottavina.

Haitilaisen, valkoihoisille oudon kulttuuriperinteen, ja varsinkin siinä esiintyvän zombien herättämä kauhu tiivistyneenä hyvin mielikuvaan runnellusta kehosta, joka menettää sielunsa ja oman tahtonsa ja siten koko ihmisyytensä. Varsinkin, kun tällainen skenaario asetetaan vastakkain kristillisen dualismin (ruumis ja sielu) kanssa, jossa juuri sielun osuus on uskonnotille mitä tärkein, oli muutos amerikkalaiseen uskontokulttuurille hyvin pelottava. (McAlister 2012.)

Tuntematon on kuitenkin myös jotain, mikä tuntuu kiehtovan suunnattomasti. Haitilainen kulttuuri ja sen mukanaan tuomat zombiet kiinnostivat amerikkalaisia valkoihoisia. Monet matkailijat ja tutkijat kirjoittivatkin aiheesta runsaasti muistiinpanoja vuosien 1915 ja 1934 välisenä aikana. Nämä kuitenkin jättivät huomiotta aiheen selkeän yhteyden orjuuteen, kapitalismiin ja poliittiseen kontrolliin. (McAlister 2012.)

Ensimmäisissä zombie-tarinoissa kyse oli enemmänkin siitä, että jokin tuntematon saattoi ottaa uhrista vallan, vie tämän ihmisyyden, eikä uhri voinut asialle mitään. Ilmiö kuitenkin antoi valitettavan negatiivisen kuvan koko Haitin kulttuuriperinteelle sekä Voodooille uskontona. Valkoihoiset todennäköisesti pyrkivät aiheen avulla myös ottamaan vallan tästä heille tuntemattomasta asiasta, joka levisi uudelle mantereelle mustan väestön edelleen kasvaessa.

Vähitellen zombie-teema siirtyessä kirjallisuuden parista elokuvateollisuuteen, ja 30-luvun jälkeen alkoikin sen hidas muuntautuminen. Varhainen Hollywood kutsui zombien osaksi jo olemassa olevaa hirviökokoelmaansa. 1930-luvulta aina 1960-lukuun saakka zombie symboloi osittain barbaarista tummaihoista rodullisuutta, sen oletettua primitiivisyyttä ja aiheen pelkoa. Teema kuitenkin lähti vähitellen muuntautumaan täysin erilaiseen ja mielenkiintoiseen suuntaan.

Suurituotantoinen, kallis elokuvateollisuus kokonaisuudessaan, sen luomat kassamagneetit ja filmitähdet juontavat juurensa Yhdysvalloista ja Hollywoodista. Ei siis liene ihme, että muiden elokuvateollisuuden osa-alueisen lailla myös kauhuelokuvat heijastelevat vahvasti Yhdysvalloissa kulloinkin vallitsevaa ilmapiiriä, uhkakuvia, arvoja ja ekonomista tilannetta. Ja niin tekee myös zombie.

Modernin, kaukana haitilaisista juuristaan olevan nykyaikaisen zombien syntyessä 60-luvun lopulla huolta väestön keskuudessa aiheuttivat Vietnamin käytävä sota sekä rotujen välisen tasa-arvotaistelun aiheuttamat väkivaltaiset konfliktit. Romeron ensimmäisen elokuvan zombeja pidetäänkin ilmentymänä aikakauden laajoille väkivaltaisuuksille. Ne kuvasivat myös ihmisten mieliin noussutta voimattomuutta vaikuttaa kaukana käytävään sotaan, joka vaikutti kuitenkin voimakkaasti jokapäiväiseen elämään ja maan ekonomiseen tasapainoon. (McCormick 2012.)

Ihmiset myös samaistuivat mieltensä uumenissa tähän tunteettomaan ja väkivaltaiseen zombieiden massaan; ne kuvastivat ihmisten pelottavan väkivaltaista luontoa kaikessa alkukantaisuudessaan. Zombiet eivät ehkä olleet fiksuja, mutta laumoissa ja kaikessa primitiivisessä väkivaltaisuudessaan ne pystyivät mitä kamalimpiin tekoihin. (McCormick 2012.)

Zombie taipuu monipuoliseksi metaforaksi tulkitsemaan mitä moninaisimpia aiheita. Niitten laumat ovat hyviä kuvaamaan kaikenlaista yksilöllisyyden tuhoavaa massatoimintaa laajassa, lähes epideemisessä mittakaavassa. Zombieita on käytetty kuvaamaan niin suursuorutusta, kommunismia, konservatismia, konformismia, Vietnamin sotaa, ihmisoikeustaistelua, virusepidemian pelkoa, hiljaista mutta vallalla olevaa enemmistöä, suurmedioita, tosi-tv:tä - kaikki nämä aiheet ovat helposti liitettävissä tyhjäsilmäiseen elävien kuolleiden massaan. (Pevere 2013.)

Romeron konsepti apokalyptisestä ja pysäyttämättömästä elävien kuolleiden kannibalistisesta massasta oli täydellinen metafora aikansa väkivaltaisille tapahtumille. Romeron Night of the Living Deadia ja sen yhteiskunnallista kritiikkiä seurasi myös kaksi jatko-osaa seuraavien vuosikymmenten aikana. Kirjailija Stephen King kirjoittaakin, että kauhu "nousee laajalle levinneestä epävakauden tunteesta, että olemme tuhon partaalla".

Romeron elokuvat ovatkin epävakaan vertauskuvia amerikkalaisen elämänmenon korruptiosta ja rappeutumisesta. Night of the Living Dead hyökkää amerikkalaisen ydinperheen, patriarkaanisuuden ja rasismin kimppuun, Dawn of the Dead puolestaan keskittyy massiivisen suurkulutusyhteiskunnan vaikutuksiin, ja Day of the Dead osoittaa syyttävällä sormella militarismia sekä amerikkalaista tieteen ja teknologian väärinkäyttöä. (McAlister 2012.)

Myös Romeron seuraavien elokuvien ilmestyessä 70- ja 80-lukujen taitteessa oli havaittavissa laajaa kansallista epävarmuutta. Yhdysvaltojen ekonomisen tila oli jälleen hyvin epävakaa, ja zombiet edustivatkin tuolloin omalta osaltaan sitä kauhukuvaa langenneitten kansoittamasta urbaanista joutomaasta. (McCormick 2012)

Esimerkiksi juuri Dawn of the Dead, jossa eloonjääneet hakevat turvaa ostoskeskuksen suojista on suoraan rinnastettavissa siihen kuinka kyseinen helvetti on patoutunut toistamaan loputtomasti niitä virheitä joita amerikkalaiset ovat suurkuluttajina tehneet, luomalla itse oman 'shopacolypsinsä'. Siinä missä varhaisten Hollywood-filmien zombiet olivat usein mustan työväenluokan esittämiä, suurin osa uudemmista zombieista ovat juuri valkoihoisia amerikkalaisia, ja sankarit puolestaan tummia näyttelijöitä. (McAlister 2012.)

Kuva 6. Kuluttajazombiet kauppakeskuksessa. Ote Romeron Dead-trilogian toisesta osasta Dawn of the Dead vuodelta 1978 (Roberts 2012).

90-luvun alusta eteenpäin ja Yhdysvaltojen kansallisen ekonomian hetkeksi tasaantuessa myös zombiemanialle jäi taka-alalle. Tyytyväiset ja turvallisuuden tunteen tuudittaman ihmiset eivät enää tarvinneet ilmentäjää peloilleen. Zombie rintamalla oli hiljaista. (McCormick 2012)

Vuosituhaten vaihde toi kuitenkin mukanaan uusia pelonaiheita, ja zombie nostikin jälleen päätään. Yhdysvallat koki vuosikymmenen alusta lähtien monia kansallisia taakaskuja aina syyskuun yhdennentoista terrori-iskuista aina Irakissa ja Afganistanissa käynnistyneisiin sotiin. Maailma ei ollutkaan enää niin turvallinen ja myönteinen. (McCormick 2012) Zombiet menestyvät ja leviävät yhä laajemmalle, koska ruuantuotanto ei ole koskaan aikaisemmin ollut yhtä runsasta. Niin kauan kuin me pelkäämme menettävämme korkean moraalisen asemamme, zombiet herkuttelevat. (Pevere 2013.)

Oman osansa syntyneeseen pelon ilmapiiriin antoivat myös laajalti muuallakin maailmassa otsikoihin päässeet uhkakuvat vaarallisista, mahdollisesti nopeasti ja laajalle etenevistä tautiepidemioista. Vaaralliset influenssavirukset, SARS ja kaikenlaiset muut tautiskenaariot ovat vallanneet otsikoita jo vuosikymmenen verran. (McCormick 2012)

Kaikkein kammottavin aspekti elokuvien zombeissa on niitä ajava väkivaltainen ja karnibalistinen käytös niiden hoiperrellessa ja syöksyessä elävien päähenkilöiden kimpuun ottaen valtavia, verisiä suupaloja kauloista, käsistä ja muualta ruumiista. Mikä tärkeintä, amerikkalainen zombie on aina merkki tai oire jostakin vakavasta tuhosta sosiaalisessa järjestyksessä. Romeron elokuvien jälkeen monet zombie-elokuvat ovat viestineet, että zombiet ovat looginen seuraus esimerkiksi rasismista, korruptiosta, ahneudesta, väkivaltaisuuksista tai muista vastaavista yhteiskunnallisista vioista, jotka olivat jo olemassa olevia amerikkalaisessa väestössä. (McAlister 2012.)

Mikään muu tuskin ilmentäisi epidemioiden pelkoa, yleistä turvattomuuden tunnetta, yhteiskunnan romahtamista, massamediaa ja trendejä sokeasti seuraavien laumojen harmaata massaa paremmin kuin zombiet. Ne ilmentävät turvattomuuden tunnetta ja pelkoa yhteiskunnan romahtamisesta. Sen lisäksi että zombiet ilmentävät meitä toinen toisiamme seuraavana aivottomana laumana, ne kuvaavat myös kaikkea meille vierasta, joka tartuttaa jotakin uutta ja meille tuntematonta ihmisestä toiseen, kasvattaen määräänsä ja leviten. Ei siis ihme että zombiet ovat nousseet aikamme kauhuikoneiksi. Ne ilmentävät pahimpia pelkojamme minuutemme ja kaiken tuntemamme menetyksestä, sekä epävarmaa ja pelottavaa tulevaisuutta. (McCormick 2012)

Ei siis liene ihme että aihe on hurjan suosittu. Zombiet sekä pelottavat että kiehtovat. Kaiken tuntemattoman ja meitä uhkaavan lisäksi ne ovat oivallinen metafora myös pelolle siitä, minkälaisiin kauheuksiin ihminen niin yksilönä kuin laumanakin on kykenevä. Selviytymistaistelu, stressi ja erilaiset kriisitilanteet voivat joskus saada ihmiset käyttäytymään hyvin väkivaltaisesti. Muutamat viimeaikaiset sarjat ja elokuvat, kuten esimerkiksi *The Walking Dead*, nostavatkin esiin mielenkiintoisen kysymyksen siitä, ketkä oikeastaan siis olivatkaan niitä julmia, tunteettomia hirviöitä. Zombiet voivat ensialkuun vaikuttaa sellaisilta, mutta loppupeleissä niiden toiminta on vain taudin jälkeensä jättämä varjo ihmisen perustavanlaatuisimmista aisteista. Ne ovat siis olentoja vain muuttaman perusaistin varassa, vailla järkeviä ajatuksia, tarkoituksellista ilkeyttä tai tunteita. Selviytyjät sitä vastoin toimivat välillä tarkoituksellisen julmasti ja väkivaltaisesti kanssaihmissiään kohtaan.

Ihmiskunta on kykeneväinen kamaliin tekoihin. Tiedossa ei liene sinänsä mitään uutta, mutta tiedon- sekä uutisten välityksen ja yhä nopeutuessa, maailmalla tapahtuvia kauheuksia huutavien päivittäisten otsikoiden keskellä on entistä hankalampaa välttää miettimästä ihmisten väkivaltaisuutta ja kykyä mitä moninaisempaan julmuuteen. Asian pohtimiselta ei oikein voi välttää, kun se heitetään päivittäin päin kasvoja. Zombiet ovat yksi keino käsitellä hankalaa aihetta, ja ehkä nykyään siksi yhä tärkeämpiä.

4.4 Zombiet, minä ja alan mahdollisuudet

Miettiessäni milloin ja minkälaisissa yhteyksissä olen itse zombie-teemaan törmännyt, mieleen nousee useampiakin esimerkkejä. Esimerkiksi seuraamani tv-sarja *The Walking Dead* tuoreine jaksoineen, sekä kirjastosta lainaamani sarjakuvat joista kyseinen sarja on lähtöisin. Lisäksi mieleeni vyöryivät kaikki katsomani zombie-aiheiset elokuvat kuten *Shaun of the Dead*, *Zombieland* ja *Cockneys vs Zombies*, *28 Days Later* jatko-osineen, *Resident Evil*-elokuvat, *Evil Dead* sekä monia muita.

Myös cd-kokoelmani sisältää muusikko Rob Zombieta. Soittoäänenäni on erään lempimuusikkoni kappale *Zombie Slam*. Baareissa soi usein the Cranberries yhtyeen kappale *Zombie*. Olen pukeutunut Halloweenina muutamaa otteeseen zombieksi itsekkin. Pulla tekoverta taitaa olla jossain kaapissa tallella vieläkin, huolellisesti revittyjen, verellä tahrittujen vaatekappaleitten seurana.

Lisäksi eräs ystäväni matkusti viime viikolla Rovaniemeltä asti osallistuakseen tämän vuotuisen Zombie Walk -tapahtumaan Helsingissä. Useampi muukin tuttavani on vuosien varrella osallistunut. Edellisen työpaikkani projektipäällikön vanha koulutoveri itse asiassa järjestää kyseistä tapahtumaa.

Avomieheni tilaamassa Pelit-lehdessä ilmestyy jatkuvasti uusia arvosteluja erilaisista zombie-aiheisista peleistä niin konsoli- pc- sekä mobiiliversioina. Muutama ystäväni kokoontuu aina välillä pelaamaan lautapeliä nimeltä Zombies!!!, jota olen kokeillut itsekin. Pelistä on muistaakseni myös olla ilmestynyt useampia versioita. Muistan myös vuonna 2006 Facebookin käytön aloitettuani siellä olleen pienen zombie-aiheisen pelin, jossa sai pisteitä ystäviä haastamalla ja kutsumalla. Varsinainen aivottomien massa sekin paikka, aina välistä. Silti kyseisen median käyttöä tulee jatkettua, muuta yhteiskuntaa seuraten kuin zombie konsanaan.

Myös useat viikoittain vierailemani erilaiset verkkokaupat, kuten esimerkiksi Cybershop, Backstreet sekä englantilainen Retro Rebels ovat jo vuosia myyneet erilaisia zombie-aiheisia tuotteita laukuista t-paitoihin.

Myös oman ammattini kannalta zombie-teema voi tulla vastaan mitä moninaisimmissa yhteyksissä. Lukemattomien eri tuotteiden mainonnan suunnittelu aina peleistä ja elokuvista kirjallisuuteen ja sarjakuviin on ehkä näkyvin mahdollinen aspekti. Lisäksi yhä lisääntyvät zombie-aiheiset tapahtumat tuovat lisää niin mainonnallisia kuin ilmesuunnittelullisia mahdollisuuksia. Mainonnan nykyinen jakaantuminen perinteisistä printtiversiona aina televisioon, internetiin erilaisia sivustoja ja sosiaalista mediaa myöten laajentaa kenttää entisestään.

Lisäksi jatkuvasti ilmestyvät zombie-aiheiset dvd- ja bluray-elokuvat, pelit, musiikki sekä kirjallisuus tarvinnee meitä suunnittelijoita niin kansiansa kuin kansilehtitaittojensa tekoon. Zombie-teema tulee vastaan myös perinteisissä lehtitaitoissa, kun lukemattomia mielipidekirjoituksia, tieteellisiä artikkeleista ja arvosteluita tehdään jatkuvasti uuden zombie-aiheisen materiaalin ilmestyessä, aina peleistä elokuvaan ja erilaisiin tapahtumiin. Myös kirjojen ja lehtien mukanaan tuomat kuvitusmahdollisuudet kasvavat aiheen kasvattaessa edelleen suosiotaan. Jo pelkästään laajan metaforallisuutensa ansiosta zombie on mitä monikäyttöisin kuvitusaihe.

Kuva 7. Esimerkkisivusto zombie-aiheisesta tyylikkäästä ulkoasusuunnittelusta ja kuvituksesta (www.zombiemart.com)

Ehkä mielenkiintoisin aspekti lienee zombie-aiheisten oheistuotteiden ulkoasu, kuvitus ja suunnittelu. Zombie-aiheiset lautapelit (esimerkiksi vaikkapa aikaisemmin mainittu Zombies!!! jatko-osineen) tarvitsevat koostajia ja kuvittajia. Lisäksi lukemattomat zombie-aiheiset internetsivustot pitävät sisällään sekä omintakeista ulkoasu-suunnittelua kuin kuvituksellista taustataidetakin. Monet koko zombie-aiheisen tutkimukseni aikana läpi käymäni sivustot olivat yllättävän huolellisesti suunniteltuja ja aihettaan tukevia.

Kuva 8. Zombie-aiheisia oheistuotteita (www.zombiemart.com)

Lukuisat zombie-aiheiset tuotteet sekä yhä kasvava mielenkiinto niitä kohtaan antaa suunnittelutyölle laajat työmahdollisuudet. Tavaraa löytyy pienimmistä kerta-käyttötuotteista suurempiin tuotteisiin kuten lakanoihiin ja erilaisiin kuoseihin. Myös uniikit kustomoidut tavarat ovat suosittuja aina älypuhelimien kuorista polkupyörien ja autojen uniikkiin pintakuvitukseen.

Itselleni ehkä kiinnostavin oheistuotteiden osa-alue lienee vaatetuksen, kuten t-paitojen ja laukkujen suunnittelu kuvituksellisessa mielessä. Kyseiset tuotteet ovat jotakin sellaista, mitä itsekkin mielelläni ostaisin ja käyttäisin. Huolella suunniteltu t-paita- tai vaikkapa esimerkiksi kangaskassikuvitus on joissain tapauksissa sekä näyttävää, että uniikin oloista, vaikka tuote olisikin massapainettu tusinaversio. Lisäksi tyyllisesti hurjan suosittu nykyään.

Lisäksi lienee todennäköistä, että aiheen perinpohjainen tuntemus aina sen historiasta lähtien antaa kuvittajana tiettyä pesäeroa aiheeseen perehtymättömiin kuvittajiin ja suunnittelijoihin. Lisäksi pääosin ainoastaan modernia zombia kuva-aiheinaan käyttävä design kaipaisi rinnalleen myös zombien värikästä historiaa esittelevää aineistoa.

Kuva 9. Zombie kuvitusta vaatetuksessa (www.thedarksideclothing.com)

5 Kalenteri

Zombie- sekä pin-up–aiheita yhdistävän kalenterin koostaminen on ollut mielessäni jo pitkään. Opinnäytetyön tullessa aiheelliseksi nousikin oivallinen tilaisuus aloittaa kyseinen projekti itseäni muutenkin kiinnostavan aiheen tutkimuksen ohessa. Vaikka mielestäni onnistuinkin rajaamaan tutkimuksellisen osuuden aiheen melko tarkasti, yllätti teeman monipuolisuus ja variaatio silti laajuudellaan. Tutkimuksen edetessä kävi selväksi, etten ehtisi koostaa kalenteria niin pitkälle kun olin suunnitellut.

Valmista tuotetta en ollut ajatellut aikatauluni puitteissa missään vaiheessa koostaa, ja tutkimuksellisen osuuden venyessä entisestään päätin nostaa käytännön osuuden tärkeimmäksi aspektiksi kuvitusaiheiden nostamisen tutkimuksen tuottamasta informaatiosta ja sen välittämisen eteenpäin. Vaikka nykyaikainen zombie-tematiikka venyykin moneen, alkaa samojen ideoiden jatkuva toisto varsinkin visuaalisen puolen osalta olla aavistuksen tympeää.

Päätinkin entistä enemmän aiheeseen syventyessäni yrittää etsiä käytännön osuuttani varten joitakin uudenlaisia, massasta edes hieman poikkeavia kuvitusideoita.

5.1 Kalenteri-idean muotoutuminen

Ensimmäistä kertaa zombie-aiheiseen kuvittamiseen tutustuin noin viitisen vuotta sitten, kun ystäväni ja tämän silloinen bändiprojekti Ghoul Patrol tilasi minulta perinteisiä pin-up–tyttöjä mukailevan zombietyttö-kuvituksen. Aihe oli mielestäni hauska, niin pin-up sekä zombiet olivat nousseet juuri uudelleen laajempaan suosioon.

Kuva 10. Ensimmäinen pin-up zombieni, 2006.

Kyseisen projektin jälkeen mieleeni jäi kytemään ajatus idean laajentamisesta useampaan kuvaan. Jossain vaiheessa useamman kuvan sarja yhdistyi ajatukseen kalenterista.

Vaikka opinnäytetyötä aloittaessani ensimmäinen ajatukseni olikin tutkia zombieita yleisesti populaarikulttuurin muoti-ilmionä, ja liittää aiheen historia vain osaksi alun yleisinformaatiota, osoittautuikin kyseinen historiikki hyvin moniulotteiseksi ja samalla yhtenäiseksi tarinaksi, joka lopulta johti niin kutsutun modernin zombien syntyyn. Kyseinen osuus tuottikin mielenkiintoisia kuvituksellisia ideoita aivan alusta lähtien.

Alussa hellimäni idea perinteisistä pin-up tytöistä zombie versioina muuttui mielenkiintoisten historiallisten yksityiskohtien kasaantuessa ideaksi osittain informatiivisesta kalenterista, joka sisältäisi jännittäviä pieniä yksityiskohtia zombieiden historiikin eri vaiheilta. Sanomattakin lienee selvää että kyseinen aihe osoittautui kuvitusaiheiden kannalta huomattavasti hedelmällisemmäksi kuin aluksi suunnittelemani suhteellisen tasapaksu sarja zombifikoituneita pin-up kaunottaria. Lisäksi koin lähes pakonomaisen tarpeen jakaa näitä pieniä ja mielenkiintoisia yksityiskohtia aiheen värikkäästä historiasta, sillä monet niistä olivat myös itselleni täysin tuntemattomia.

Monet koko teeman kehityksen kannalta tärkeätkin vaiheet ovat tätä nykyä jääneet 2000-luvulle tyypillisen zombien pimentoon. Aihe on ollut jo vuosikymmenen verran valtavan suosittu, mutta miten meidän tietynlaisena tuntemastamme zombiasta on tullut sellainen kuin on? Ihmiset ovat hulluina zombeihin, ja usein tuntuu kuin zombiet olisivat aina olleet täällä. Näin ei kuitenkaan ole, ja zombie onkin fiktiivisenä hirviönä suhteellisen tuore ilmentys.

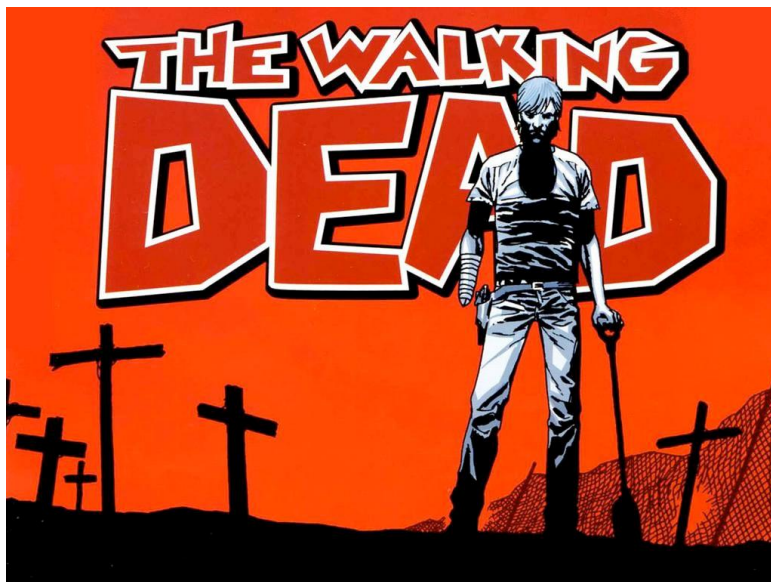
Viimeisen vuosikymmenen aikana suosiossa ollut versio zombiasta ehkä venyy moneen, mutta ilman sitä jatkuvaa transformaatiota, mitä teema historiansa aikana on käynyt läpi ei moderni zombie olisi sellainen kun se on nyt. Nykyaikainen zombie tematiikka tuntuu tällä hetkellä katsovan niin tiukasti omaan napaansa, että sen luulisi unohdaneen juurensa lähes kokonaan. Jos vielä ottaa huomioon, kuinka mielenkiintoinen sen historia on, tuntui lähes synniltä olla esittelemättä sen mielenkiintoisempia käännekohtia uudelle sukupolvelle zombie-faneja.

Moni tutkimuksen aikana esiin noussut yksityiskohta ansaitsisi varmasti enemmän huomiota, mutta kalenteria ajatellen valikoitavien aiheiden määrä oli kuitenkin rajalli-

nen. Kuvituksen teemoja miettiessäni lähdin etsimään aiheita siten, että kokonaisuudesta tulisi monipuolinen. Käännekohtia aiheen historiasta ei tosiaankaan onneksi puuttu, joten muutamat aiheet nousivat melko nopeasti esiin. Aiheet valikoituivat myös osittain sen mukaan, miten saisin aiheen kuvattua pin-up tyylistä tyttöä käyttäen. Olin edelleen täysin hullaantunut ideaan näiden kahden teeman yhdistämisestä, ja halusin myös olla uskollinen sille lähtöasetelmalle, joka minut aiheen pariin alun alkaenkin sai.

Kuvituksen tyylin ajattelin alusta alkaen samantapaiseksi mitä alkuperäinen pin-up zombieni oli. Suunnitelmissa oli kuitenkin kaventaa ääriviivoja sekä lisätä yksityiskohtia. Vahvaa graafista viivankäyttöä tukee myös sen samankaltaisuus muutamien zombie-aiheisten sarjakuvien kanssa, esimerkiksi suosittu The Walking Dead käyttää pääosin mustavalkoharmaata graafista tyyliä.

Kuva 11. Ote the Walking Dead sarjakuvasta

Koko projektin aikataulun olisi ehkä voinut jäsentää hieman paremmin, mutta inspiraatio on aina inspiraatio. Muutamat kuvituskuvista syntyivät lähes heti idean iskostuttua mieleen, mutta kaikkien kahdentoista kuvan valmiiksi saamisen sijaan pääasiallinen prioriteetti olivat kuvien aiheet. Kaikki kaksitoista valikoituivat lopulta, vaikka muutama aihe taistelikin kilpailijan kanssa aivan loppuun saakka. Aiheet valikoituivat suhteellisen tasaisesti läpi koko tematiikan historian.

Jokaisen kuvan aihe on itselleni tuttu, mutta kaavailemani jokaiseen kuvaan aiheittain liitettävä informaatiivinen tekstipätkä vaatisi ehkä omat kirjalliset kykyni ylittävää tiivistämistä. Kyseinen osuus jää kuvien osalta siis myöhemmälle. Harmittavaa sinänsä tietää tarkalleen mistä kukin kuva-aihe kertoo, muttei kyetä tiivistämään tuota mielenkiintoista informaation jyvistä tekstin rönsyilemättä liiaksi.

5.2 Kuva-aiheet

Ensimmäisinä merkittävänä tapahtumina mieleeni nousivat George Romero ja tämän ohjaamat, koko teeman uudelleenlaiseen suuntaan ja suosioon ohjanneet elokuvat (Roberts 2012). Romeron vaikutus koko zombie-teemaan on ollut huomattava, ja sen osuus zombien historiassa olikin mainittu hyvin useassa lähdeteoksessa. Romero täytyikin ilman muuta liittää yhdeksi kuvitus-aiheista jo aivan alusta lähtien.

Tarkempi rajaaminen kyseiselle idealle osoittautui kuitenkin hieman hankalammaksi. Yksi käyttämistäni lähteistä (Joe Kane: *Night of the Living Dead – Behind the scenes of the most terrifying zombie movie ever*) käsitteli onneksi monipuolisesti Romeroa sekä tämän ensimmäistä, tematiikan mullistavaa elokuvaa *Night of the Living Dead*.

Kuva 12. Ote yhdestä *Night of the Living Deadin* shokeeraavimmista kohtauksista. (Kane 2010, 164)

Kanen kirja sisälsi monipuolisen analyysin lisäksi kuvia elokuvan teon varrelta sekä kuvakaappauksia filmin tärkeimmistä ja shokeeraavimmista kohtauksista. Yksi näistä oli silloisen aikakauden yleisöä ehkä eniten shokeerannut kohtausta tytöstä, joka zombieksi muuttuneena hyökkää kylmäverisesti omien vanhempiansa kimppuun ja ravitsee itsensä näiden lihalla (Kane 2010). (Liite 1)

Seuraavaksi tärkeäksi kuva-aiheeksi niin teeman itsensä kuin inspiraationkin kannalta nousivat zombien juuret Afrikan alkuperäiskansojen uskontokulttuurissa sekä sen länsimaihin ja kulttuurituotantoon tuonut siirtomaa-aika orjakauppoineen. Myöskään uudelle mantereelle zombieta tuonutta haitilaista kulttuuria voodoo-perinteineen (Singh 1994) ei yksinkertaisesti voinut jättää listalta pois. Zombien varhaishistoria poikikin idean useampaan kuvaan.

Kuvituksellisiksi aiheiksi nousivat zombie-sanan lähteenä toimineen afrikkalaisen käärmejumaluuden (Radford 2012) kuvaaminen omintakeisena personifikaationa (Liite 2), haitilainen mystillinen voodoo papitar (Liite 3) sekä orjakaupan osuutta zombien siirtymisessä länsimaihin (Singh 1994) kuvaava zombiomainen, vangittu orjatar (Liite 4).

Varhaishistorian ja haitilaisen tematiikan luonnollinen jatkumo oli kuvata ensimmäisissä zombie-aiheisissa elokuvissa esiintyvää, vielä niin erilaista, kalpeaa ja mustasilmäistä zombieta. (Nourmand & Graham 2004). Nykyaikaisille zombieille tunnuksenomaisen veren ja muun hurmeisuuden jätin kyseisestä kuvasta tarkoituksellisesti pois, sillä aikakauden elokuvien zombiet olivat vielä kovin passiivisia, suhteellisen harmittomia, ja aggressiivisia vain käskystä. (Nourmand & Graham 2004). Yritin myös saada kuvaan aikalaisia ehkä eniten pelottaneen tyhjän, mitään sanomattoman ilmeen (Voodoo Zombies 2011). (Liite 5)

Myös Michael Jacksonin kuuluisa hitti Thriller, sen musiikkivideo ja videon tunnuksenomainen, vielä tänäkin päivänä käytetty tanssikoreografia (Mogk 2011) ansaitsivat oman kuvansa. Jacksonin musiikkivideosta yhdeksi Jacksonin kuuluisimmista vaatteista noussut punamusta takki piti ilman muuta liittää kuvaan. Myös Jacksonille ominainen tanssinomainen liikehdintä piti saada esille. Itse myöskin miellän ajatukseen Michael

Jacksonista jonkinlaisen tyyliään liehahatun, ja vaikka sellaista ei Thrillerin musiikkivideossa juuri näkynytään, pääsi se silti yhdeksi kuvituselementiksi. (Liite 6)

Kirjailija Max Brooks suosittuine zombie-aiheisine teoksineen sai myös oman kuvansa, jonka aiheeksi puolestaan nousi tämän ensimmäisen suosittu julkaisu *Zombie Survival Guide*. Aihe poiki suhteellisen nopeasti inspiraation tehdä pin-up tyylinen selviytyjä, joka on varustautunut Brooks'n kirjan ohjeistuksen mukaisesti.

Brooks'n ohjeistus mainitsee muun muassa, että käsiaseet ovat suhteellisen tehokkaita zombeja vastaan, mutta ammuksien yllättäen loppuessa voi olla nopeasti pulassa. Kuvituksen selviytyjätär kantaakin mukanaan käsiasetta, mutta käyttää pääasiallisesti terä-aseita. Lisäksi Brooks neuvoo kirjassaan selviytymisvarusteiden tärkeydestä sekä vaatetuksesta, joka ei jää kiinni mihinkään eikä näin hidasta liikehdintää tai mahdollisia taistelutilanteita. Opas korostaa myös hyvän kunnon tärkeyttä sekä mahdollisuuksien mukaan hiusten pitämistä lyhyenä, jotta zombiet eivät pääsisi tarttumaan niihin hankalissa tilanteissa. Myös huivin pitäminen mukana monenlaisine mahdollisine käyttötarkoituksineen niin kasv suojuksena kuin kiristysiteenäkin oli suositeltavaa. (Liite 7)

Joka vuosi yhä suosittumaksi osoittautuva *Zombie Walk*-tapahtuma sai myös oman kuvansa. Itsekin zombiksi joskus sonnustautuneena muistin tärkeimmän, sekä aikaa vievimmän osuuden olevan juuri valmistautuminen. Tapahtuman inspiroimassa kuvituksessa valmistaudutaankin meikkauksen ja tekoveren kera. (Liite 8)

Seuraava kuva-aihe kunnioittaa H.P. Lovecraftin novelleja sekä tämän useaa vuosikymmentä edellä ollutta intuitiota elävien kuolleiden parissa. Koska kirjailija tunnetaan ehkä paremmin aiheistaan Chtulhun ja muinaisten kauhujen parissa, kaappaa vihamielinen lonkero tässä kuvassa pahaa aavistamattoman zombien. (Liite 9)

Mielenkiintoinen aspekti elävien kuolleiden teemassa oli myös niitten satunnainen esiintyminen eri puolilla maailmaa erilaisissa mytologisissa yhteyksissä. Skandinaavinen muinaismytologia ja siinä esiintyvä, hautaa ja siellä lepäävää aarretta vartioiva drough herätti ajatuksen viikinkityylisestä, taistelussa haavoittuneesta epäkuolleesta. (Liite 10)

Seuraava kuva-aihe sai inspiraationsa 2000-luvun puolella suosioon nousseesta humoristisen zombie-elokuvan suuntauksesta (Mogk 2011). Humoristista zombie tematiikkaa

ovat käyttäneet muun muassa elokuvat *Shaun of the Dead*, *Zombieland* sekä *Cockneys vs Zombies*. Humoristisen aspektin kuvaan tuovaa elementtiä pohtiessani päätin käyttää hyväkseni zombielle tyypillistä mätänevää olemusta. Irtoavat ruumiinosat voivat joskus olla hankalia. Kuvan ideana onkin esittää pin-up tytöille usein tyypillistä hämmästyä, mutta tilanteessa jossa zombie-neidosta irtoavia osia jää kiinni odottamattomiin paikkoihin. (Liite 11)

Viimeisen kuva-aiheen kanssa päihkäilin todennäköisesti pisimpään. Vaihtoehtoiksi nousivat muun muassa *Resident Evil* ja sen mukanaan tuomat nopeat zombiet, sekä 80-luvulla ilmestynyt elokuva *Return of the Living Dead*, joka puolestaan toi aivoja hiimoitsevat zombiet mukaan teeman jo laajaan variaatioon. Jälkimmäinen aihe vei voiton ja aiheeksi päättyi lopulta oma versionni elokuvassa esiintyvistä punatukkaisesta punkkarityöstä. (Liite 12)

5.3 Kalenteri ja kooston aloitus

Kuten sanottua, tutkimuksellisen osuuden ja mielenkiintoisten, aiheen nykytematiikan massasta hieman poikkeavien kuvitusaiheiden ideoinnin ollessa etusijalla, itse kalenterin koostaminen painokelpoiseksi tulisi jäämään myöhäisemmälle ajankohdalle. Tutkimuksellisen osuuden laajuus, tiukka aikataulu sekä kuvituksen aloittamisen ja kirjoittamisen yhteydessä reumasta johtuen vihoitelleet oikean käden nivelet verottivat projektin edistymistä entisestään.

Kuitenkin kuvitusaiheiden kerääntyessä ja ensimmäisten luonnosten ollessa valmiina myös kalenterin muun osuuden ulkoasu sai vähitellen kuvituksen ilmettä tukevaa muotoa. Pääväreiksi valikoituivat kuvituksessa jo vallalle nousseet valkoinen, musta, eri harmaan sävyt sekä veronpunainen. Punainen toimi lähinnä korostevärinä, esimerkiksi kyseessä olevan kuukauden kertovassa otsakkeessa sekä sunnuntait ja pyhäpäivät korostavana. Lisäksi idea kuvituskuvien taustoissa esiintyvien pelkistettyjen kuvaosuuksien lisääminen himmeänä varsinaisen kalenterisivun taustalle toimii mielestäni mielenkiintoisena katsetta keräävänä efektinä.

Kalenterissa käytettäväksi fonteiksi valikoituivat konekirjoitusmainen Courier. Konekirjoituksellisuus tuki mielestäni ideaa historiallisten aiheiden 'dokumentoinnissa', Fontti tuki zombie tematiikkaa myös sillä ajatuksella, että kirjoituskoneet toimisivat dokumentoinnin välineenä myös yhteiskunnan romahtaessa ja sähkönjakelun loppuessa. Tämän

lisäksi, useamman horror-tyylisen fontin kokeilun ja läpikäynnin jälkeen otsikkofontiksi valikoitui oivallisesti Courierin kanssa toimiva Face Your Fears. Kyseisen fontin suunnittelija on David Kerkhoff, ja se löytyy omalla nimellään ilmaisfonttisivustolta dafont.com. Kuivan siveltimen vetoa tyyllitelevä fontti tuntui sopivan kokonaisuuteen oikein mukavasti. Face Your Fears toimii horror-tyylisen efektinsä lisäksi myös Courieria tukevana 'maailmanlopun dokumentointifonttina', sillä ainakin itseni mielestä fontti näyttää (varsinkin käyttämälläni verenpunaishalla) verellä maalatulta. Kalenteripohjan muuttamat yksityiskohdat, esimerkiksi päivien numeroinnin koko, kaipaavat vielä hieman hiomista, mutta kuvitusta tukeva kokonaisuus on mielestäni hyvällä mallilla. (Esimerkkiotteita edistyvistä kalenterista Liitteissä 13-17).

Kuva 13. David Kerkhoffin luoma fontti Face Your Fears (www.dafont.com)

6 Yhteenveto

Pyrkiessäni ymmärtämään zombie-tematiikkaa kokonaisuudessaan, lähdin ensimmäiseksi tutkimaan sen historiaa. Osoittautui kuitenkin, että teeman historia on itsessään juuri se, mikä zombien määrittelee. Tai oikeammin: se, mitä milloinkin oli tapahtunut määritteli myös kyseisen ajanjakson käsityksen zombiasta. Zombie onkin muuttunut useampaan otteeseen.

Zombie-teema löysi tiensä Amerikan mantereelle, ja sitä kautta myöhemmin populäärikulttuuriin, orjiksi uudelle mantereelle tuotujen afrikkalaisten heimojen mukana. Haitilla syntynyt hybridiuskonto voodoo pitää sisällään piirteitä niin Afrikasta tuotujen orjien perinteistä kuin myös uudisasukkaiden mukanaan tuomasta katolilaisuudesta. Yksi voodooon uniikkeimmista piirteistä on juuri zombie. Voodooon zombiet, toisin kuin modernimmat versionsa, ovat yksittäistapauksia, erilaisin riitein ja menoin alullepanemia. Zombifikaatio suoritettiin enemmänkin rangaistukseksi kuin puhdasta pahantahtoisuuttaan. Voodoo zombiasta oli lisäksi kaksi vastakkaista versiota: tahdoton, täysin minuentensa menettänyt ruumis, joka totteli zombifikaation toteuttajan eli mestarinsa tahtoa, sekä niin kutsuttu astraalizombie, ruumiistaan irrotettu ns. sielu, puhdas elämänvoima, jota pystyi käyttämään monenlaisissa yhteyksissä.

Haitista tuotujen muistiinpanojen ja tarinoiden mukana zombie siirtyi länsimaisen kulttuurin pariin, ensin kirjoitetussa muodossa ja myöhemmin elokuvien kautta. Ensimmäiset elokuvazombiet olivat vielä paljon Haitilaista zombieta muistuttavia, mutta usein tarkoituksella pelottavamiksi ja uhkaavamiksi muunneltuja. Vähitellen teema alkoi hitaasti länsimaalaistua, ja jossakin vaiheessa kaikenlainen magia ja yliluonnollinen katosi zombien yhteydestä kokonaan. Myös zombieiden lukumäärä kasvoi yksittäistapauksista suuriin laumoihin. Sen lähtökohtia ovat olleet niin avaruusolennot, säteily, mutaatio kuin tautikin.

Myös zombien käyttäytyminen on vaihdellut sen historian aikana passiivisesta ja suhteellisen rauhallisesta puhtaaseen vihamielisyyteen ja väkivaltaisuuteen. Sillä on ollut erilaista käskijää ja luoja, ja se on liikkunut sekä yksin että laumoissa. Se on myös ollut niin hidas kuin nopeakin, milloin jäykkä, milloin atleettinen. Se on himoinnut milloin lihaa, milloin aivoja, ollut täysin passiivinen, tai ainoastaan primitiivisen väkivaltainen.

Kuitenkin tutuin lienee nykyaikainen, viruksen saastuttama ja kuoleman rajoilla liikkuva lauma väkivaltaisista, primitiivisiä olentoja, jotka ovat vain varjoja ihmisyydestä.

Minulle, kuten varmasti myös monelle muulle zombie onkin pitkälti nykyaikainen ilmiö. Sen lisäksi, että teema on muuttunut niin monella tapaa vuosien varrella, se on suosio on kokenut niin nousuja kuin laskujakin. On mielenkiintoista, kuinka paljon eri ajanjaksojen yhteiskunnallinen tilanne, ekonomia ja yleinen turvallisuuden tunne on vaikuttanut zombien suosioon. Zombie-tematiikka onkin kuvannut vuosiensa varrella monia erilaisia yhteiskunnallisia epäkohtia ja pelon aiheita aina sodista ja muista väkivaltaisuuksista erilaisiin poliittisiin suuntauksiin, ihmisoikeuksiin, kulutushysteriaan ja väestönkasvuun. Zombie tuntuu olevan oivallinen metafora kuvaamaan epävarmuutta ja erilaisia pelkoja, maailmanloppua ja yhteiskunnan romahtamista.

Tautiepidemian alullepanema lauma vihamielisiä epäkuolleita on kuitenkin viimeisen vuosikymmenen ajan ollut SE juttu. Ihmiset ovat edelleen hullaantuneista tähän verta tiikuvaan primitiiviseen hirviöön, tietämättä enää edes varsinaisesti miksi. Se on joka puolella, se on pop, eikä suosio tunnu laantuvan. Pintapuolisesti katsottuna nykyaikainen zombie näyttää varsin yksinkertaiselta ilmiöltä.

Osoittautui kuitenkin, että se myös paljon muuta. Sen lisäksi että eläviä kuolleita on esiintynyt erilaisissa kulttuurihistoriallisissa yhteyksissä ympäri maailman, se on myös popkulttuuriin tulonsa jälkeen kuvannut mitä moninaisimpia yhteiskunnallisia aiheita kriiseistä valtaväestön turvattomuudentunteeseen ja pelkoihin. Yhteiskunnan muuttuessa myös zombie on muuttunut. Ei siis liene ihme, että nykyaikainen zombie on niin erilainen ensimmäisiin versioihinsa verraten. Maailma on muuttunut ja zombie sen mukana.

Lähteet

Anitei, Stefan 2007. ...Turn Zombie. Softpedia: Science [verkkosivu]
<news.softpedia.com/news/to-Turn-Zombie-44339.shtml> (Luettu 16.3.2013)

Brooks, Max 2004. *Zombie Survival Guide*. New York: Three Rivers Press.

Beyer, Cathrine 2013. Vodou Veves. About.com Guide: Alternative Religions [verkkosivu] <altreligion.about.com/od/symbols/ig/Vodoun-Veves> (Luettu 29.3.2013)

Costandi, Mo 2006. Voodoo, Zombies & the Puffer Fish. Neurophilosophy @ the Guardian [verkkosivu] <neurophilosophy.wordpress.com/2006/05/24/voodoo-zombies-the-puffer-fish> (Luettu 16.3.2013)

Estes, Adam 2012. A Brief History of Zombies. The Atlantic Wire [verkkosivu] <www.theatlanticwire.com/entertainment/2012/10/brief-history-zombies/58574/> (Luettu 28.3.2013)

Fredsti, Dana 2012. The Evolution Of Zombies In Pop Culture. Huffington Post [verkkosivu] <www.huffingtonpost.com/dana-fredsti/zombie-culture_b_1375167.html> (Luettu 29.3.2013)

Harva, Uno 1948. *Suomalainen muinaisusko*. Porvoo: WSOY.

Harper, Douglas 2012. Online Etymology Dictionary [verkkosivu] <www.etymonline.com/index.php?search=zombie> (Luettu 20.4.2013)

Jones, Alan 2005. *A Rough Guide to Horror Movies*. New York: Rough Guides Ltd.

Kane, Joe 2010. *Night of the Living Dead*. New York: Citadel Press.

McAlister, Elizabeth 2012. Slaves, Cannibals, and Infected Hyper-Whites: The Race and Religion of Zombies. *George Washington Institute for Ethnographic Research: Anthropological Quarterly*, Vol. 85, No. 2. 457–486.

McCormick, Patrick 2012. Zombie economics. U. S. Catholic 2012 (7), 40.

Mogk, Matt 2011. Everything You Ever Wanted to Know About Zombies. New York: Gallery Books.

Newitz, Annalee 2010. A history of zombies in America. 1o9: We Come from The Future [verkkosivu] <io9.com/a-history-of-zombies-in-america-5692719> (Luettu 29.3.2013)

Nourmand, Tony & Marsh, Graham 2004. Film Posters Horror. Köln: Tachen.

Parker, James 2011. Our Zombies, Ourselves. Atlantic Media Company: Atlantic Monthly. April 2012. 32–33.

Pevere, Geoff 2013. Zombies: Why this pop-culture phenomenon will not die. The Globe and Mail [verkkosivu] <www.theglobeandmail.com/arts/film/zombies-why-this-pop-culture-phenomenon-will-not-die/article8073271/> (Luettu 20.4.2013)

Radford, Benjamin 2012. Zombies: The Real Story of The Undead. LiveScience [verkkosivu] <www.livescience.com/23892-zombies-real-facts.html> (luettu 7.3.2013)

Roberts, Lee 2012. Zombie Movie History. [verkkosivu] <www.best-horror-movies.com/zombie-movie-history> (luettu 7.3.2013)

Singh, Severine 1994. Voodoo Crossroads: A Brief History of Voodoo. Cincinnati, Ohio: Black Moon Publishing. New Orleans Voodoo Crossroads [verkkosivu] <www.neworleansvoodoocrossroads.com/historyandvoodoo.html> (Luettu 31.3.2013)

Strohecker, David 2011. On the Origin of Zombies. The Society Pages: Sociological Images [verkkosivu] <<http://thesocietypages.org/socimages/2011/02/17/guest-post-on-the-origin-of-zombies>> (Luettu 16.3.2013)

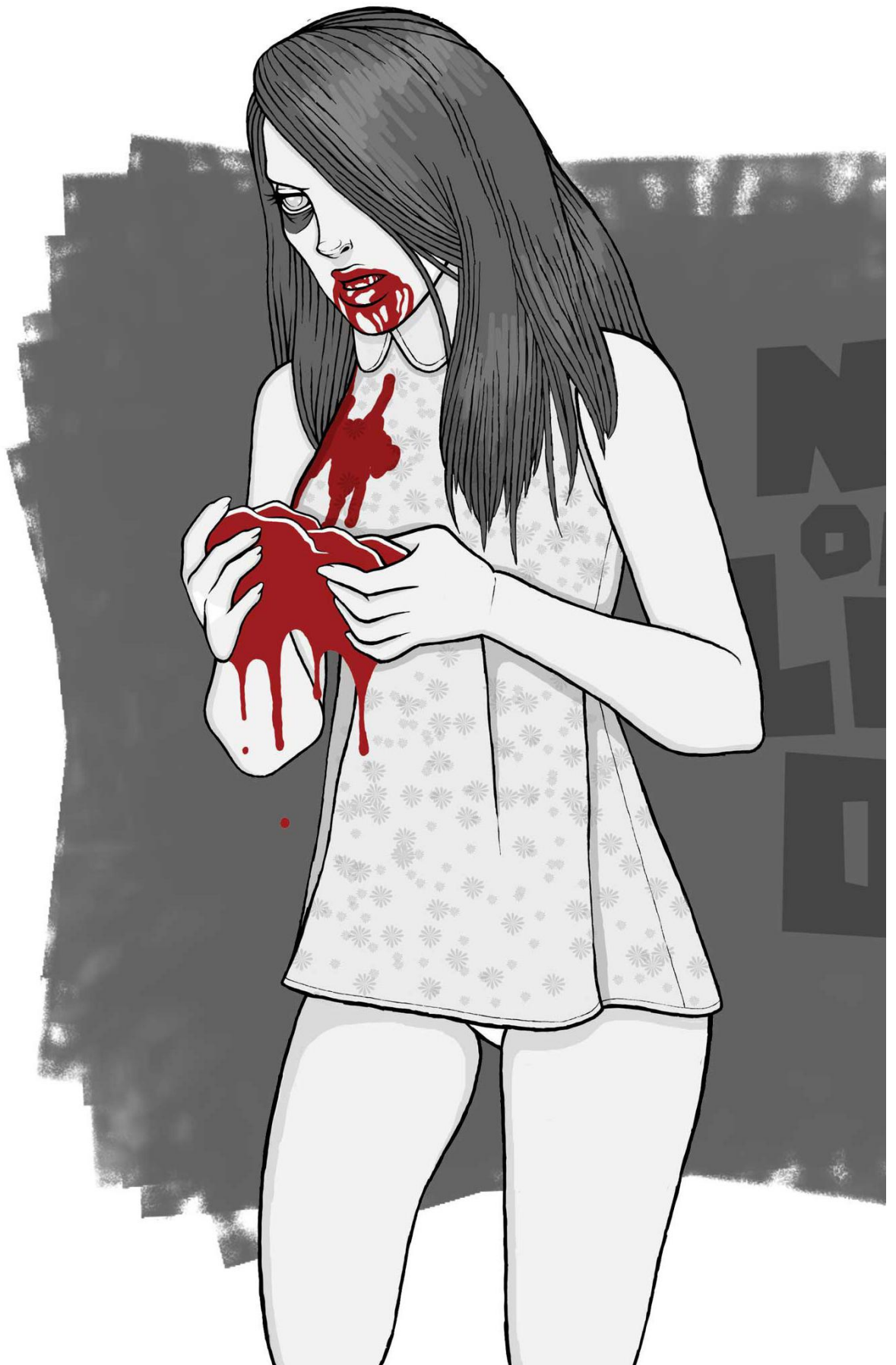
The UGO Team: Boehlke, Andrea & Bent, Jeremy & Thompson, Siobhan & Saenz, Jason 2012. The History of Zombies. UGO's Zombie Survival Guide [verkkosivu] <<http://www.ugo.com/movies/zombie-guide-history>> (Luettu 7.3.2013)

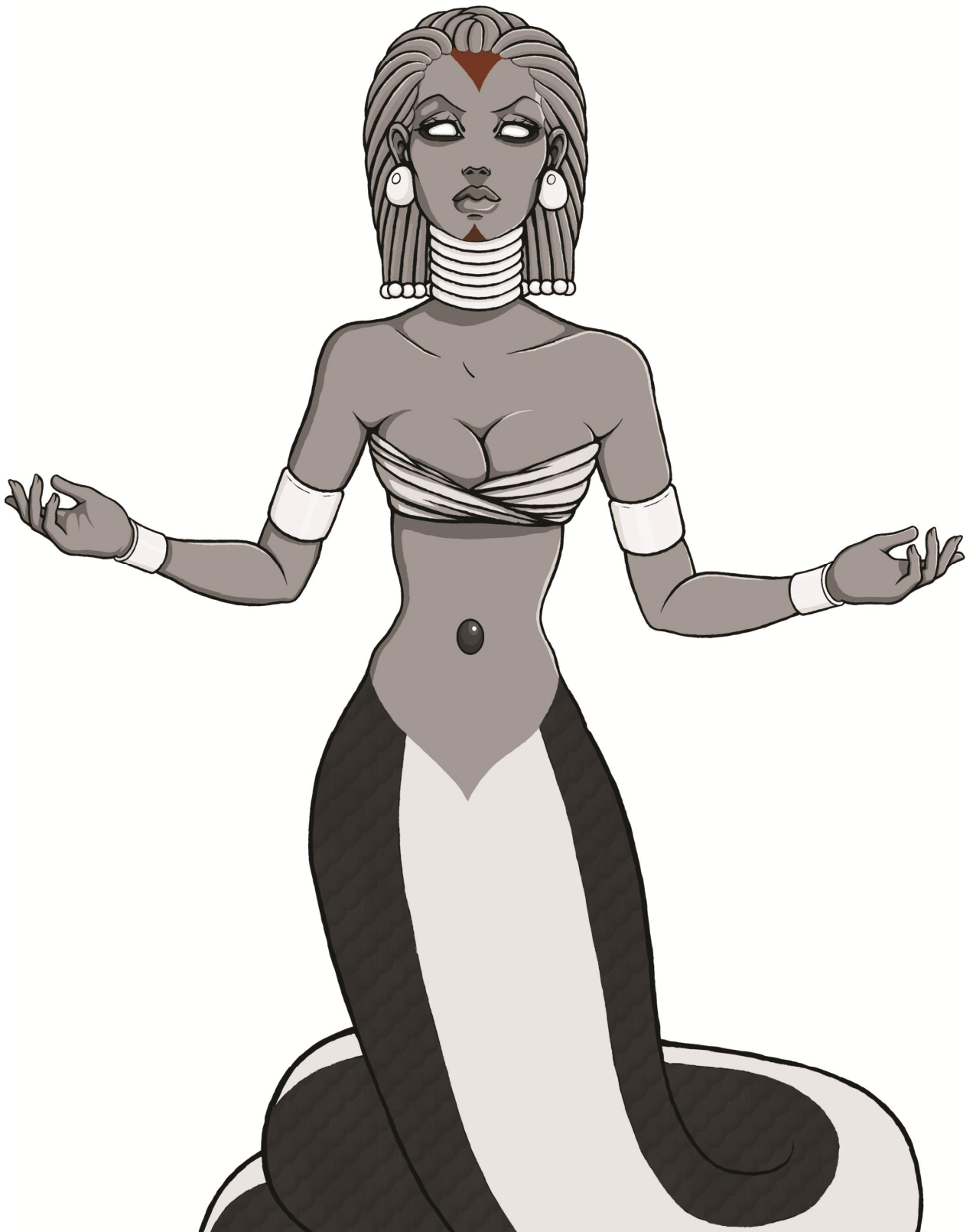
Vaaliö, Harri 2012. Purematta Paras. Pelit, Ruudun takaa, 2012 (6-7), 65.

Vaaliö, Harri 2013. Vainajien nouseva polvi. Pelit, Ruudun takaa, 2013 (3), 69.

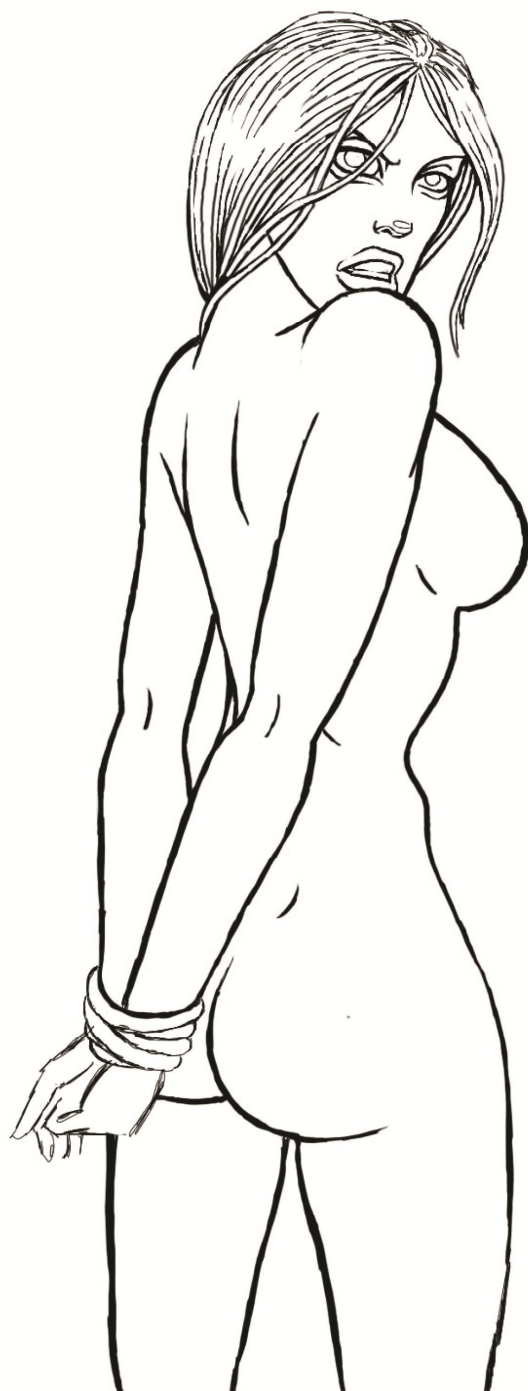
Vodou 2008. Encyclopedia.com: International Encyclopedia of the Social Sciences [verkkosivu] <www.encyclopedia.com/topic/voodoo.aspx> (Luettu 28.3.2013)

Voodoo Zombies 2011. Haïtian beliefs and supersitions. Monstrous.com [verkkosivu] <zombies.monstrous.com/voodoo_zombies.htm> (Luettu 16.3.2013)

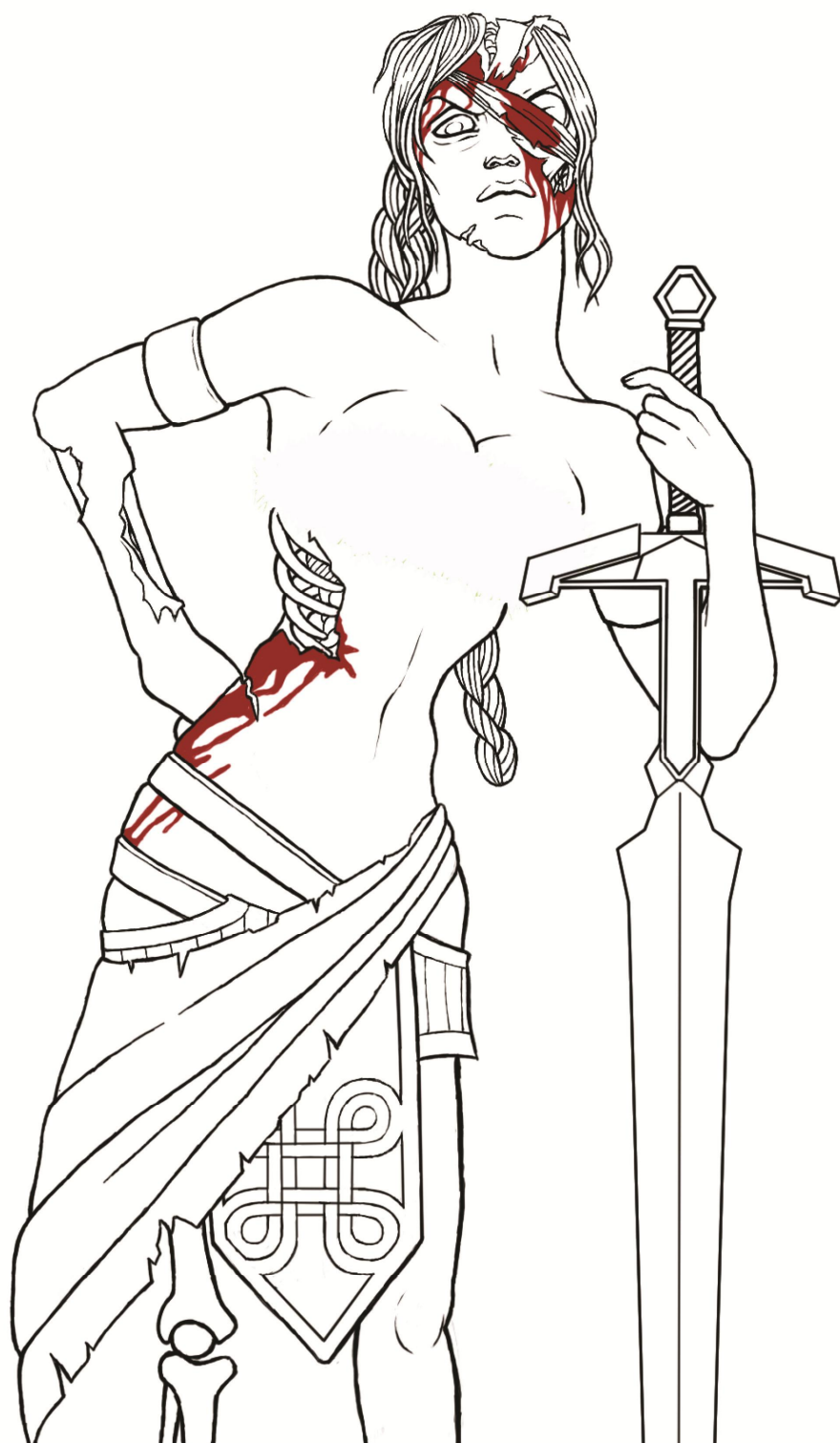

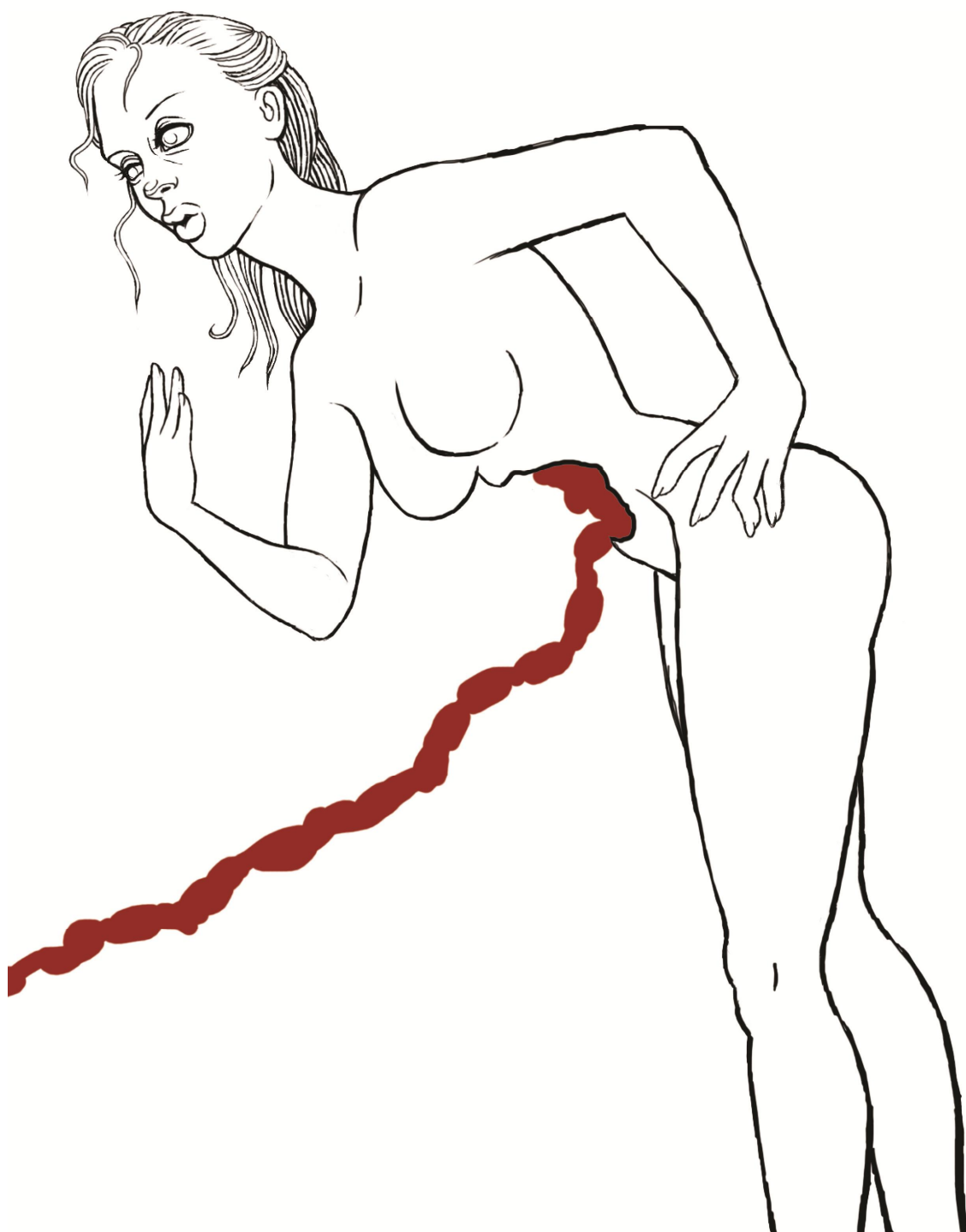

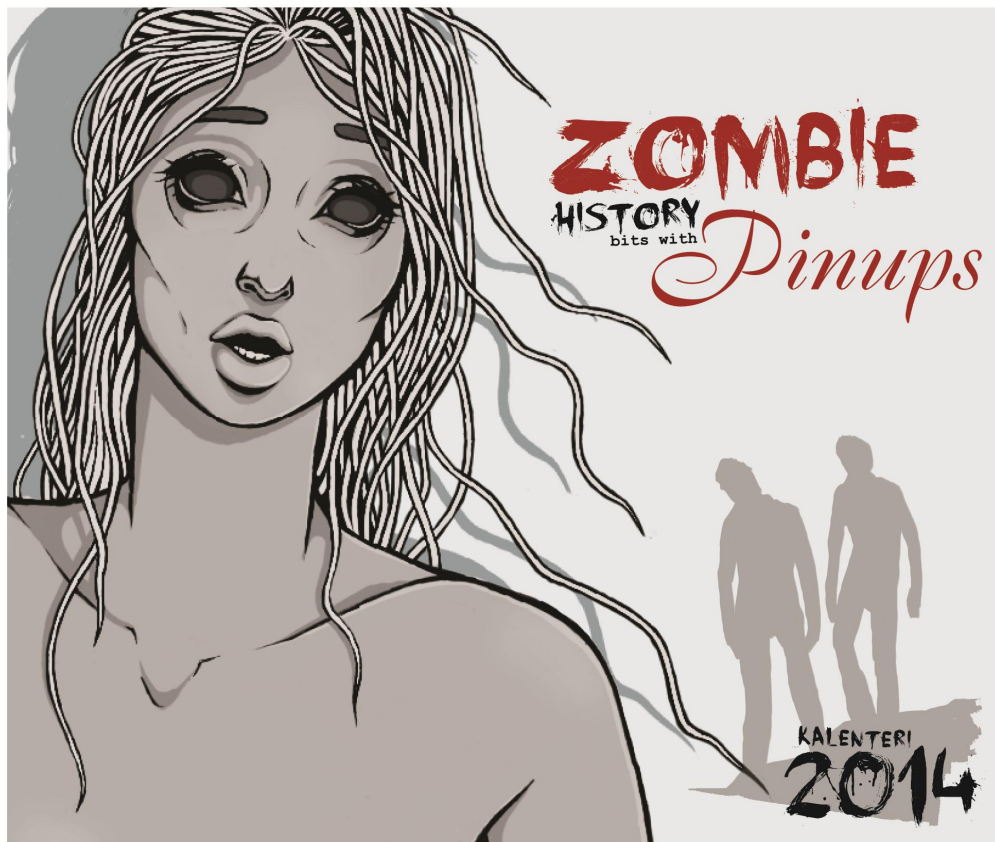

KALENTERI
2014

KESÄKUU

june

vk	maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
	26	27	28	29	30	31	1
22							
23	2	3	4	5	6	7	8
24	9	10	11	12	13	14	15
25	16	17	18	19	20	21	22
26	23	24	25	26	27	28	29
27	30	1	2	3	4	5	6

HEINÄKUU

july

vk	maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
	30	1	2	3	4	5	6
27							
	7	8	9	10	11	12	13
28							
	14	15	16	17	18	19	20
29							
	21	22	23	24	25	26	27
30							
	28	29	30	31	1	2	3
31							

MAALISKUU

march

vk	maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
	24	25	26	37	28	1	2
9							
10	3	4	5	6	7	8	9
11	10	11	12	13	14	15	16
12	17	18	19	20	21	22	23
13	24	25	26	27	28	29	30
14	31	1	2	3	4	5	6

HUHTIKUU

april

vk	maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
	31	1	2	3	4	5	6
14							
15	7	8	9	10	11	12	13
16	14	15	16	17	18	19	20
17	21	22	23	24	25	26	27
18	28	29	30	1	2	3	4